

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра *„Философия”*

Дани Кънчев Котев

АВТОРЕФЕРАТ

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по

професионално направление 2.3. Философия

Направление: 2.3. Философия (Въведение във философията)

Научен ръководител:

проф. д.ф.н. Здравко Попов

София, 2020

Дисертационният труд е обсъден и одобрен за насочване към защита на заседание на катедра
„Философия” към Философския факултет на Софийски университет
„Св. Климент Охридски”

Дисертационният труд е с обем **206** страници. Състои се от въведение, три обособени части, заключение и библиография. Библиографията е разделена на две части : цитирана литература, която включва 122 заглавия и допълнителна литература, която включва 300 заглавия.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА:

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....4

КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

ВЪВЕДЕНИЕ.....7

**ПЪРВА ГЛАВА: ФИЛОСОФИЯТА КАТО ПОЖЕЛАВАНЕ НА БИТИЕТО – ФРИДРИХ НИЦШЕ
.....10**

**ВТОРА ГЛАВА: ФИЛОСОФИЯТА КАТО ПЕРСОНИФИКАЦИЯ НА ЖЕЛАНИЕТО – ОТ
АВГУСТИН ДО ЛАКАН16**

**ТРЕТА ГЛАВА: ЕРОТИЧЕСКОТО ОСНОВАНИЕ НА ФИЛОСОФИЯТА – СРЕЩАТА НА ЛЕВИНАС
И ПЛАТОН..... 20**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....26

БИБЛИОГРАФИЯ.....29

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА:

ВЪВЕДЕНИЕ.....3

ПЪРВА ГЛАВА: ФИЛОСОФИЯТА КАТО ПОЖЕЛАВАНЕ НА БИТИЕТО – ФРИДРИХ НИЦШЕ

	22
ВТОРА ГЛАВА: ФИЛОСОФИЯТА КАТО ПЕРСОНИФИКАЦИЯ НА ЖЕЛАНИЕТО – ОТ АВГУСТИН ДО ЛАКАН	65
ТРЕТА ГЛАВА: ЕРОТИЧЕСКОТО ОСНОВАНИЕ НА ФИЛОСОФИЯТА – СРЕЩАТА НА ЛЕВИНАС И ПЛАТОН	114
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	181
БИБЛИОГРАФИЯ	187

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ЦЕЛИ

Заглавието на темата **ЕРОС и философия** - предполага и определение на основното понятие. Тук става дума не за еротичното и не за особен вид еротика на философията , а става дума за Ерос и философия. Самата тема предполага определена всеобщност на разглеждането, доколкото тя се опитва да очертае хоризонти, да открие общи полета на изследване, в което да бъдат разгледани тези понятия и названия, които сами по себе си притежават всеобщност, многообразност и валидност, които е трудно да бъдат изчерпани. Разглежданата тема има както културологично, така и историко – философско значение, но нейната основна характеристика, нейният основен принос се състои в поставянето на въпроса за връзката между Ерос и философията в съвременен контекст.

ТЕЗИ.

Еросът и еротичното се разглеждат свързани, но не със сексуалността, а със самата същност на философията. Еротичното се разглежда като проявление на философстването. Така обект и предмет на самото изследване е не толкова понятието Ерос в многообразието на различните философски схеми и хоризонти, в които то се явява, колкото неговата

взаимовръзка с философското Ерос като проявление във философията. Така една от основните тези на дисертационния труд касае връзката между философията и Ероса. Настоящото изследване се помества в пространството на тази връзка.

Предпоставката на текста е, че философията е нужно да бъде обвързана с еротичното не само, защото нейния произход и генезис го предполага, но и защото то представлява нейната отличителна специфична характеристика. Философстването по своята природа е еротична дейност. Следователно Ерос и еротичното трябва да бъдат разгледани в максимално широк контекст. Еротиката като творческа и философска дейност не може да бъде правилно разгадана и разшифрована, ако понятието за Ерос и еротично не може да бъде разгледано в неговия пълнокръвен контекст.

ПРЕДМЕТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.

За основна тема на настоящата дисертация можем да определим връзката на философията и Ероса. Предпоставка на настоящото изследване е, че тази връзка може да бъде открита навсякъде в историческото развитие и проявление на философстването. Целта на изследването е формулирана максимално общо и се състои в очертаването на мисловния хоризонт, който проблемът на философията във връзката между философията и Ероса, открива.

АКТУАЛНОСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО.

Основният обект на изследване не е еротичното, Еросът и философският Ерос, а е връзката между Ерос и философията. Друга основна предпоставка, от която настоящият текст изхожда е актуалността на темата, която актуалност е възприета като задача. Настоящата дисертация се опитва да открие нови мисловни хоризонти – не само да изложи, но и да подобри концептуалното проявление на понятието за Ерос. Еросът на еротичното се гледа по-скоро като на обект на бъдещи изследвания. Настоящата дисертация би могла да представлява *въведение* към философия на Ероса.

МЕТОДИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

В текста за използвани различни методи и различни аналитични подходи. Ходът на дисертацията следва разгръщането не конкретно на понятието за еротика и еротично, а разгръщане и излагане на различни мисловни схеми на философия и философстване спрямо техния общ корен. Историографският момент в смисъла на биография и съотношението между дадено понятие и историческия контекст на неговата поява - също се отчитат, макар да не са пред фокуса на настоящето изследване. Опитът на настоящата дисертация се състои в описването на конкретно разбиране, което обаче удържа в себе си многообразие от различни ракурси и гледни точки. Така методът и оригиналността на изложението е до голяма степен ход на обсъжданите автори и идеи, за това то ще бъде анализирано в някакъв смисъл по време на целия автореферат.

Въведението изтъква определения метод, когото следва настоящата дисертация. В него се казва, че *„Връзката между философията и Ерос ще бъде разглеждана през конкретните ѝ проявления при определени автори.“* Тази връзка може да бъде открита навсякъде по протежение на философската мисъл, не е нужно да бъдат избирани автори, които са теоретици на еротичното. Връзката между Ерос и философията е разгледана през някои типични философски образи, които представляват парадигмални образи на философи. Тяхната философия ще бъде прочетена през филтъра на въпросите за еротичното и любовта. Целта на настоящето изследване не се състои в това да обобщи различните възгледи за любовта и желанието, които се намират във философията, нито да изложи определени философски възгледи относно любовта. Целта на настоящето изследване не е да предложи цялостен прочит на еротиката и философията в качеството ѝ на *„любов към мъдростта“*. Целта на настоящата работа е по-скоро да очертае в най-общи щрихи мисловния хоризонт, когото този проблем отваря.

Основните автори, които разглеждам, за да представя тезата си са използвани като своеобразен филтър, през когото темата прозира. Целта ми беше да се спирам на основните ключови моменти от историята на философията. При подредбата на авторите не е спазена хронологична последователност. Това е направено с цел да се запази тяхната смислова насоченост. Разместването и съчетаването не е в никакъв случай произволно. Разгледаните автори са използвани като примери за отношение към битието, което е

еротическо и заедно с това философско. Техните философии са разкази, наративи, в които прозират различните форми на *любовта към битието* като философия. Чрез биографията се търсят именно „иррационалните“ предпоставки на мисленето и пред-рефлексивната структура на понятието „Ерос“.

СТРУКТУРА НА ТЕКСТА

Уводът на настоящата дисертация е в достатъчно широк обем и представя множество аргументи и обобщения за представените автори. Препоръчвам четенето на настоящия автореферат да се извършва заедно или успоредно с четенето на въведението към дисертацията - като съм написал и аргументирал, както избора на авторите и темите, така и хода на аргументативната си стратегия и на изложението. На базата на тази препоръка няма да се разпростирам подробно върху увода и ще изтъкна само неговите основни опорни пунктове.

ОБЕМ

Дисертационният труд е в обем от 206 страници.

БИБЛИОГРАФИЯ

За удобство на читателя библиографията е разделена на две части – основна, в която съм включил изрично цитираните автори и заглавия, която наброява 122 заглавия, от които 105 на български език и 16 на английски език и допълнителна литература, състояща се от заглавия, които не са споменати или не са цитирани изрично в дисертационния труд, но са четени и проучвани – следователно взети предвид по време на написването на дисертационния труд. Те са 279 заглавия на български език, 7 заглавия на руски език и 13 заглавия на английски език.

ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

ВЪВЕДЕНИЕ

Въведението аргументира факта, че не е спазена хронологичната последователност с основната смислова насоченост на текста. Разгледаните автори са използвани като примери на битието, което е еротическо и философско едновременно. Те са разгледани в качеството им на „философски образи“ всеки, от които помага за открояването на темата чрез своето различие и своеобразие. Изброените автори са емблематичните автори в историята на философията, което едновременно със своята огромна значимост - имат и тази особеност, че използват *Ерос* като аргумент. По този критерий аз наричам тяхната философия *еротична*. Разбира се, настоящото изследване би могло да включи множество други автори, но това не прави избора на тези случаен или произволен. Основната обособеност на този текст е, че темата е с максимално широк контекст и диапазон и най-доброто, което може да бъде направено е да се опише едно възможно въведение към изследването на тази тема, а не да се проведе цялостно изследване. Дори това предполага детайлно разглеждане на всички ключови моменти и философи в история на философията, както и всички трансформации и особености на понятие за Ерос, което се среща изключително често. Настоящата работа не претендира за изчерпателност в полето на история на философия, но отваря нови мисловни хоризонти и показва различни възможности за интерпретация на понятието за Ерос и за разглеждане на смисъла на същността на философията.

Към предмета на изследване на философията ние не можем да подхождаме по същия начин както към предмета на изследване на частните науки. Самият Ерос е използван като метод, като ключов механизъм за показване и разкриване на особеностите на философското. По този начин разгледана тази тема не може да бъде поставена в ясни хронологични рамки. Разгледани през тази светлина са и различните митологични превъплъщения на Ерос в пред-философската поява в културата на Древна Гърция. Гръцката религия във вида, в която я познаваме работи, разказва истории и митове за миналото. Тя е генеалогическа и представя миналото като вечна основа на бъдещето.

Съществуващото, следователно - *волята за мощ* съвсем не е типично гръцка. Тя е негръцка. За гръците видимото кръгообразно движение на планетите, на небесните сфери е космическият логос и божественото съвършенство. То се открива на Питагор като музика и на Парменид като съвършена красота, която е недостъпна за очите на недостойните смъртни. Тя не съдържа негативен елемент в себе си, докато за Ницше - вечното завръщане е най-ужасяващата идея, най-тежката гравитация и време, което изисква оправдание в бъдещето. Ницше се опитва да пренасочи мисълта си към преодоляване на времето, а древните гръци гледат културата си върху предразсъдъка и предпоставката, че времето е подвижен образ на вечността - за това древните гръци изпитват страх, ужас и страхопочитание пред лицето на съдбата. Всеки човек трябва да организира хаоса вътре в самия себе си като мисли за своите нужди. Целта на човешкия живот е да организира хаоса си спрямо нуждите си. Първо - хаосът е първичната материя, онова, от което светът се състои - следователно реалността на самопознанието, опитът на страхопочитанието, усещането на собствените преживявания във връзката с реалността, със света и сътворението на света, с това, което светът е – представлява осъзнаване на хаоса. Една от висшите ценности на живота и историята е осъзнаването на хаоса. Това постепенно осъзнаване довежда до особен вид организиране на хаоса. Хаосът е връзката на човека със света. Хаосът е както света и това, от което е възникнал - така е и вътрешният човешки хаос. Себесътворяването е това организиране на хаоса отвътре. Себесътворяването не е излизане извън самия себе си, а е по-скоро осъзнаване на безкрайността. В този смисъл осъзнаване на собствените нужди – именно историята трябва да служи за осъзнаване на собствените нужди както и на способността да се забравя. По-нататък философията е предопределена като избор на житейска позиция, въпреки че цялостната философия на разгледаните автори е разгледана максимално подробно, доколкото обемът на дисертационния труд позволява. Хронологичният принцип на изложение **не е** спазен. Споменатите автори са обединени концептуално или смислово.

Еротичното е вид отношение, чрез което ние се насочваме навън, излизаме от себе си, за да открием себе си. Под формата на желание еротичното е връзка с безкрайното. Еротичното ни приковава към Другото. Еросът има негативни страни, по своята природа той представлява противоречие, едновременно свързан с трансцендентността и иманетността – профанното и свещеното, ниското и възвишеното, жеанието и нуждата, етичността и

похотта, любовта като трансцедиране, насочена към Другия. Той намира себе си в екстериорността. Настоящото съчинение държи сметка, че любовта е насочена винаги към Другия – едновременно с това обект на това привличане и на тази нужда могат да бъдат също и крайните предмети или понятия – *абстракциите*. Изглежда, че философът в еротиката на своето пожелаване е само едната страна на любовната диада. Еросът никога не е отговорност пред човечеството, а само пред конкретния Друг – едновременно с това еротичното е трансцедиращ принцип, копнеж по невидимото – едновременно с това е принцип на различието и абсолютно Другото. Всяка видима природа, която ни заслепява може да бъде обект на еротичното привличане. Красотата на разума описана от Сократ в Хармид се припокрива с Ерос при Левинас. Друга предпоставка на настоящето изследване изтъква значимостта на Левинас в контекста на развитието на западната метафизика. Левинасовата философия е фундаментално метафизична и опровергава всички твърдения за настъпването на края на метафизиката. Предпоставката гласи, че ключово за определянето за същността на философията е нейната метафизична насоченост.

Изброените автори са ключови, емблематични, не само за историята на философията фигури, но и за историята на цялата западна култура. Понятието за Ерос не е ограничено до неговата своеобразна употреба на философски Ерос, доколкото то се разбира като пределно общо понятие. Еросът е подобен на платоновото благо в съвременен контекст. Именно в качеството си на персонаж на философската рефлексия още в увода са разгледани методологическите перспективи на Ероса, еротичното и на понятието за Ерос. Именно митологическите перспективи на Бога Ерос са онова, което дава на философията импулса за нейното зараждане. Тази спекулация не е открито изразена в текста, но е намекната на множество места. Съществен принос на настоящето изследване е, че то очертава нови полета на философска рефлексия, показва нови пътища, по които може да се движи философското мислене и философското разбиране. Настоящият текст е писан със съзнанието, че той не би могъл да представлява повече от една обща насока и би могъл да нарисова със съвсем едри щрихи картината на едно бъдещо развитие. Именно поради това той би могъл да представлява само началната фаза на едно въведение, на една бъдеща философия на еротика. Настоящият текст само скицира няколко еротични образа в история на философията и самата еротична природа на

философското размишление, на философския светоглед, на появата на философското в света. Философстването в неговата същност има еротична природа.

ПЪРВА ГЛАВА: ФИЛОСОФИЯТА КАТО ПОЖЕЛАВАНЕ НА БИТИЕТО – ФРИДРИХ НИЦШЕ

Ерос трябва да бъде разгледан в неговите конкретни проявления в единството между биография и философия. Избран е един основен автор, чрез когото да бъдат прочетени останалите, чийто метод и стил на философстване позволява най-ясно и релефно очертаване на контурите на еротичното в историята на философията. Според Ницше философията е изповед на философа. Той представлява едновременно ключова и крайна точка на платоновата метафизика – той е нейният най-яръст критик. Едновременно с това, когато се изтъква неговата роля на критик на философията - се изпуска неговата роля на обновител и утвърдител на философията. Разгледани са основните понятия на Ницше през призмата на еротиката и еротичното и е сведена неговата естетическа експериментална перспектива до еротическа перспектива. Това поставя въпроса за интерпретацията – въпроса за възможностите и ограниченията на всяка интерпретация и анализ на Ницше -напомням, че темата на настоящата интерпретация е Ерос и философия и следователно целта на настоящето изложение не е безпристрастният анализ на Ницшевата философия. Настоящата интерпретация на Ницше не претендира за никаква вярност, никаква изчерпателност и никакво придържане към някакъв вид меродавно разбиране на Ницше. Всъщност смисълът на всяка интерпретация на Ницше е да покаже себе си като интерпретация. Ницшевата философия е използвана като *повод и аргумент* в защита на твърдението, че в същността си всяко философстване е еротическо.

Нашата цел е да бъдат изложени основните теми при Ницше чрез наблюдаване на развитието на ницшевата мисъл през избрани произведения и фокусиране върху определени пунктове на мисълта му във времето. Във философията не биха могли да съществуват обобщения. Ако мисълта на някой гениален автор може да бъде обобщена – то значи той не е успял да каже нещата, които е искал да каже достатъчно ясно, достатъчно сбито или достатъчно добре. Самият Ницше също не ни дава достатъчно основания да

смятаме, че настоящата интерпретация е правилна. Тя не е повече или по-малко сходна с мисълта на Ницше от всяка друга интерпретация. Настоящото изследване не постулира по никакъв начин, че във философията на Ницше се съдържат някаква ценност и истина. Философът изследва, рефлектирайки върху самия себе си, и непрекъснато - давайки си обяснение за това къде се намира, какво е извършил и какво е направил - той се самонаблюдава. По този начин едно изследване не може да бъде искано ако ние знаем точно къде отиваме и точно какво ще направим, какви резултати ще постигнем и какъв път ще минем.. Вечното завръщане е пожелаването на битието да съществува отново и отново в безкрайна повтаряемост е безкраен еротизъм към битието. Ницше нарича себе си – *ученик на Дионис*. Тук отново поради широкото понятие, което използвам за Ерос и еротично – гледам на Дионис като на маска и персонификация на принципа, когото във въведението наричам Ерос. Ницшевата критика на философската истина се състои в опита за заменянето ѝ с естетическа истина, която по своята природа е красива, която философът съблазнява.... Любовта към съдбата, реалността на света може да бъде задържана само като естетически (еротически) феномен. Любовта към съдбата изисква собствено превъзможване, което е основата на дионисиевия принцип – *волята за мощ*.

Ницше вярва, че неговата собствена философска съдба е учението за вечното завръщане. Така крайният проблем на неговото решение - неразрешимата задача е също и неговото начало и това е пример за мисъл, която философът мисли през целия си живот. Това е проблемът, от когото произлизат неговите схващания. Дори едно съвсем основно разбиране на философията на Ницше изисква да поставим ясно както метода, така и целта, така и особеностите на изследването - това означава по някакъв начин преодоляване на собствената позиция, защото излагането ѝ е по някакъв начин преодоляване на собствените предразсъдъци, виждането на тяхната слабост, недостатъчност и глупост. Всяка интерпретация на Ницше е по своята природа декаданс и упадък. Тя е мислене върху мисленето, мислене върху книгите – едно псевдо критическо мислене, което няма нищо общо с автентичната творческа природа на себепревъзможването. Ницше все пак настоява да бъде четен от хора, опитващи се да превъзможнат самите себе си - читателят е способен да види позитивното в мисълта на Ницше и по този начин може да го следва по пътя до преодоляване на nihilизма. Мисълта е една опасна игра и довежда до границата на отчаянието - тя е нещо, което по своята природа е непоносимо и както Ницше казва –

„Мисълта за вечното завръщане е непоносимо бреме“. Философията на Ницше като израз на вътрешното психологическо отношение в неговата корелация с външните фактори - трябва да се разглежда не толкова от биографична гледна точка, отколкото като организирана цялост спрямо смислените ядра, които като опорни точки произвеждат както *противоречията*, така и особеностите в стила, така и в някакъв смисъл цялостно уникалния характер на философията на Ницше. Ницшевата философия не може да бъде предмет на обективно изследване, но може да помогне за разясняването на множество теми. Ницшевата философия трябва да бъде разглеждана тематично като инструмент за интерпретация и обосноваване по теми, които биха могли да представляват критическо изследване.

Филологическото образование на Ницше най-често е било в твърде голяма степен пренебрегвано. Филологията през 19 век е не само еталон за наука - най-прогресивно развиващата се хуманитарна дисциплина, но едновременно с това тя е науката, която се занимава най-подробно с проблема за знанието. Ранното развитие на ницшевата философия е до голяма степен предопределено от аксиомата, че няма истина, а съществуват само интерпретации. Подобна фраза може да бъде открита в мислите както на Паскал, така и на Леопарди и е меко казано нехарактерна за останалите хуманитарни дисциплини... Тя предполага разлика между философията и останалите хуманитарни дисциплини. Би могло да се твърди с относително добра убеденост, че ако Ницше не беше филолог - той не би достигнал толкова рано до подобен постулат. Ницшевата *теория на познанието*, тъй наречената *епистемология* - е онова, което се развива първо в неговата философия. То започва под сянката на изучаването на древногръцката натурфилософия и се развива като опит да се аргументира научно вечното завръщане. Ницшевите ранни интереси включват античността, но също и модерната естетика, науката, историята на мисълта, реториката и дори етиката. Ницше вижда началото на западната традиция под формата на борба. От едната страна са предсократиците, които не изграждат своя философска система, но имат особени разлики в характерите. Тук древногръцките философи, предсократически – са най-силните и най-злите духове. Те пробуждат отново и отново усещането за противоречие, за удоволствие от борбата и сътворяват религията и морала. За Ницше въпросът не се състои в това, че няма *единен хоризонт на цялото знание* или, че всяко твърдение представлява израз на *гледна точка, фрагмент от света*, видян в

определена светлина, а по-скоро в това - как да се направи точен образ на вътрешните ни преживявания, който да е достъпен за *другите*. Следователно целта на употребата на множество стилове няма този мащабен и грандиозен характер да показва единение с принципа на света, съществуващ като интерпретация. Тя не цели да конструира от своето собствено преживяване и мисъл - литературен облик и характер на света, а има съвсем разбираемата цел да откроява качеството и многообразието на вътрешния живот.

Ницше използва множество несъвместими един с друг лингвистични, стилистически и реторически похвати. Следователно стилистичният характер на истинността на текста изисква на свой ред чисто стилистична интерпретация. Всеки опит да се познае истината извън реторическата и стилистична стратегия представлява според него теоретична идиотизация. Основният пункт при Ницше обаче не е, че няма факти, а единствено интерпретации, а почти неопределената трудност да бъде осъществена нужната комуникативна връзка и близост между множеството разпръснати фрагменти, да се намери тяхната цялостност. За Ницше целта на езика е да изрази онова, което се простира *отвъд* езика, а част от преоценката на всички ценности довежда до резултата, че функционирането на езика в неговия разпространен обществен социален контекст служи за прикриване тъкмо на онези факти, които са с най-голяма значимост. Такива идеи за Ницше са себепреодоляването, свръхчовека и вечното завръщане. Така за Ницше тезата, че няма факти, а има само интерпретации - има функцията единствено на предизвикателство и то от не много драстичен и краен характер. Така ние мислим спрямо афектите ориентирани в определена посока, където всяка страст притежава определена доза разум в себе си. Мотивът, който задвижва ницшевото философстване е мотивът за превъзможването – *превъзможване на себе си, на ограниченията, на собствената философия, превъзможване на времето – и накрая дори превъзможване на безкрайността и на безкрайното завръщане на същото*. Сблъсквайки се с всяка една от тези реалности - Ницше се пита как тя може да бъде преодоляна или превъзможната и следователно колкото по-трудно е тя да бъде превъзможната - толкова по-голяма част тя взима от неговите учения... За пример - обичта към човека е почит към неговото страдание. Обичан е онзи, който агонизира от своето усещане за незавършеност. Страданието е път към прогреса. *Свръх-човекът ще се появи благодарение на добродетелта на себепревъзможването*. Също така цел на неговата философия е показването на формата на дионисиевото съществуване,

както убежденията на философите са резултат от една единствена мисъл, една единствена креативна идея, която е въплътена в самото съществуване и изразява тяхната същност, така и променливата природа на дионисиевото утвърждаване изисква *завръщане още в началото на нейната липса*. Дионисиевата форма на утвърждаването остава обект на пожелаване на самата себе си. Тя е единството на еротичния принцип и неговото проявление. Именно най-систематичната мисъл не може да бъде представена в разумна система. Афоризмът представя формата на вечността и начина, по който може и трябва да бъде четен и разбран отговаря на самата природа на съществуващото като вечно завръщане.

Формата на ницшеовото философстване е завръщане към началата на философстването в Древна Гърция. Древната мъдрост на философстването е изразявана в афоризми, сентенции, сравнения и предсказания, придвижвайки се към крайната цел и най-висша форма на всеки велик стил на мислене и на живеене, и следователно на философстване. Така ницшеовото отричане на лингвистичната форма на систематичната философия е опит да се установи наново лингвистичната необходимост на съществуващата мисъл. Още нещо - само в любовта към съдбата творческата воля може да бъде завършена. Творческата воля сътворява своята съдба от всичко, което може да бъде различно. Основата на Заратустра е казването на Да, утвърждаването, самото понятие за дионисиевото и неговата формула не е волята към съдбата и пожелаването ѝ, не е волята за мощ, а аморфати - любовта към съдбата. Любовта от тази абсолютна или фатална необходимост не е толкова желана, колкото преценявана от желанието. Сама по себе си - безволева и подвластна на желанието, тя вече не желае нищо. Поради това, волята не се свързва с нея, а напълно изчезва. Ако се достигне до основата на еднообразието на живота, тоналност и най - велика степен на енергия – истинската цел би била унищожаването на разликите във волята, която търси условие, в което вече не желае нищо, защото волята, която желае нещо е насочена към нещо в бъдещето и е обособена в нещо в миналото... Най-високата степен на съществуване, особено под формата на преживяване - е постигната свобода, което е идентично с чистата почтеност на детето... Събитието, чрез което човек трансформира самия себе си - е финалната метаморфоза на осъзнаването на същността на света. Ницше се опитва да доведе античната логика отвъд нейните собствени предели, а фразата, че едно е всичко и всичко е едно – не се поддава нито на рационален анализ, нито дори на разумно

езиково изразяване... Метафизиката според Ницше е схващането, че емпиричната реалност се основа на неемпирична и статична субстанция. Ницшевата воля за мощ в контраст на това напредва със схващането на емпирична реалност, която е несъмнено конструирана отвътре и не се нуждае от външна духовна или материална субстанция, за да съществува. Волята за мощ се манифестира различно, но запазва сферата на емпирична реалност, достъпна за метафизически независимото човешко съзнание. Прозрението, че всичко е едно и едно е всичко - не може да бъде дори изказано. То стои *извън* историята, *извън* естествения ход на събитията. Така *аморфати*, любовта към съдбата представлява порив в битието – *вечно завръщане и безкрайност ...*

ВТОРА ГЛАВА: ФИЛОСОФИЯТА КАТО ПЕРСОНИФИКАЦИЯ НА ЖЕЛАНИЕТО – ОТ АВГУСТИН ДО ЛАКАН

Средновековието е дълъг период от западно – европейската история. Августин противопоставя любовта към света на любовта към Бога – небесната любов Каритас – милосърдието е противопоставена на ниската любов, на алчността. Любовта към като висша същност е въз основата си любов към себе си, тъй като любовта като желание се нуждае от вечността, за да премахне всяка липса и, за да приключи в своето задоволяване. Така човекът, който иска да опознае самия себе си следва се презре, отчужди от самия себе си, за да постигне имитация на божията природа, която е висшата цел на небесната любов. Средновековната теология се опитва да аргументира божественото битие с помощта на античната метафизика. Едновременно с това тя до голяма степен утвърждава античната космология като предпоставка за Бога, който е неин фундамент. Така августиновата космология е разгледана като емблематична за ранното средновековие, в което Бог представлява интимната същност на човека, както и обекта на неговото автентично желание. Другият емблематичен автор избран от средновековието е известният със своята

любовна история – Пиер Абелар. Онова, което важи за августиновата космология е валидно и за абеларовата, но в 12ти век разделителната линия между различните онтологически пластове не е толкова ясна и категорична. Любовта към света не се противопоставя толкова драматично на любовта към Бога. Мястото на човека в космоса е различно на чисто екзистенциално ниво. Онтологически и теологически остава същото, но на света се гледа не като на препятствие, а като на възможност за изява на човешкия разум. Човекът изразява своето място в света и чрез своето свободно самоопределяне – той сътворява онова в света, което има ценност. Човекът придава стойност на света със своята обич. Въпреки това в идеалния вариант - любовта към другия трябва да е подчинена на любовта към бога. Любовта към Другия е обединение на любовта към Другия и на любовта към Бога. Постепенно в средновековието през прото-ренесанса възниква така наречената *куртоазна* любов. Това е моментът, в когото средновековието изобретява любовния дискурс, с което прави възможно апотеозът на земната, небесната и плътската любов. В античността любовните практики не довеждат до любовния дискурс. Липсва идеята заедността на двамата влюбени. През античността единият влюбен говори и увещава, а другият е пасивен – приема или отказва предложената любов. За античния човек ухажването е вид игра – едва средновековният е способен да оцени нейната сериозност. Поради това средновековието изобретява изразните средства, с които да се говори и изразява любовта. То приветства сериозността на любовното плътско желание. Античният човек не само не я разбира, но и се страхува от нея. Античният разговор се осъществява през парадигмата и оптиката на желанието. То изразява динамиката на привличането и отблъскването и следователно е неспособен да излезе отвъд пределите на тази едностранчивост. Цялата игра на плътския Ерос в античността приключва със сексуалния акт и с отдаването на единия на другия. Средновековният дискурс в любовта започва от споделената страст и нерядко изразява себе си под формата на нещастieto на споделената любов. Двамата влюбени не си поставят пречки един пред друг, а участват заедно в опита за преодоляване на препятствията, които светът и обстоятелствата налагат пред нея. Това е въздигане на телесността, на мястото на любовта във философията - е подтик за преосмисляне на света... Абелар е свързан, също така - и с така наречената кореспонденция между него и Елоиза, чиято автентичност е възможна, дори и вероятна. Без значение дали са автентични или не – те оставят емблематичен текст за цялото късно

Средновековие и дори за ранната ренесансова култура. Писмата между Абелар и Елоиза представляват също и много значим текст, който става меродавен за начина, по който една любовна история може и трябва да бъде разказана. Този текст датиращ най-късно в четиринайсети век показва коренно различна представа и концепция за любовта и то не от позицията на средновековния мислител Абелар, а дава гласност на позицията на онеправданата „негова ученичка“ – неосъществената връзка с Елоиза. В кореспонденцията между тях Елоиза изтъква, че обича Абелар не в името на Бога, а по-скоро вместо или въпреки Бога. Това е зараждането на европейския хуманизъм – идеята за уникалността и ценността на човешкото същество е обвързана с обичта към конкретния Друг.

Както всяка изповед се докосва до противоречието на човешката природа и се опитва да ги обясни на разбираем език – по същата логика философията е форма на комуникация, чрез която философът по-скоро иска да бъде признат и чул, отколкото разбран. Декарт Във философско научните изследвания на афектите и страстите през Новото Време и ранното Просвещение можем да намерим произхода и основата на съвременната антропология и психология. Когато човек е обзет от любовта, когато е влюбен – той има склонност да възприема себе си и обекта на своето привличане като една цялост. Това е древногръцката идея, според която любовта се състои в съединяването на двамата влюбени. Според Декарт е възможно да съществува състояние, в които границите между обичания и обичащия да са напълно разрушени. Една подобна възможност той нарича с названието – *Интелектуална любов*. Така древногръцката идея придобива нови измерения. Възгледът, когото мислителите от 17 век споделят е, че изследването на човека не може да бъде отделено от изследването на емоционалния живот. Тъй като Декарт поставя Аз в центъра на света, от когото извежда Бога, природата и субстанцията – то не е учудващо, че обичащият запазва в себе си ясното усещане за своята значимост. При Платон любовта е нужда, която в съединението между обичащия и обичаното се опитва да организира самата себе си така, че да превъзмогне всеки недостиг. При Декарт обичащият възприема себе си като по-малка или по-голяма част от едно цяло и следователно любовта може да се разглежда като опит за връщане на човека преди разделението между душа и тяло. Декартовият дуализъм принуждава човешката душа да проявява двойствен характер и да е непрекъснато застрашена от изпадането в противоречие, а понятието *интелектуална любов* – може да има обединяваща функция между душата и тялото. Все пак за Декарт

връзката между Аз и Другия остава неясна, но любовта като основана на връзката между тялото и душата не може да бъде разбрана като единичен феномен, нито като движение на волята. Въпреки, че нашите чувства и страсти не са продукт на свободната ни воля, а на тялото - въпреки това Декарт не е далеч от средновековното мислене, както търси начини да опише възможността за придобиване на пълен контрол над нашите страсти. Включването на Декарт в настоящия текст има и това допълнително преимущество да свърже или поне да покаже понятието интелектуална любов като идентично или много сходно - както с интуицията, така и с любовта към истината. Метафизически те трябва да бъдат една и съща същност или да произхождат от една и съща същност. За Декарт интелектуалната любов е пряко следствие от самосъзнанието. За да може да съществува интелектуалната любов като нещо едносъставно – тя трябва да произхожда от самата сърцевина на съществуващото, от самата сърцевина на метафизиката. Страстта е начинът, по който тялото действа върху духа, но любовта е движение на душата, която в своята представа се съединява с обекта на желанието си. *Губейки себе си – ние откриваме нова форма на цялост в самите себе си.*

Въпреки, че втора глава на дисертационния труд завършва с анализа на Фройд и Лакан – Фройд е поставен в контекста на философската мисъл и философското развитие. Ключов момент от развитието на философията с оглед на отношението към проблемите на еротичното - представлява изобретяването и правенето на метода на психоанализата на Зигмунд Фройд.. Връзката, която изтъквам тук не се състои само в това, че Фройд е безспорно първият, който може да бъде определен като теоретик на Ероса, но в допълнение към това Фройд използва Ероса като аргументативна стратегия – той е авторът, който в най-голяма степен използва Ерос като аргумент и за това не може да бъде пропуснат, макар на него да е отделено сравнително малко място. Един от основните постулати на психоанализата гласи, че сексуалните нагони играят решаваща роля във формирането и определянето на всяка индивидуална психика и на културния и социален живот. Еросът е въздигнат като принцип на развитието и дори като условие за успешното лечение, Фройд поставя любовния пренос. Класическата фройдистка психоанализа използва словото като инструмент за отстраняването на погрешните мнения, вярвания и убеждения. Подобно на диалозите, водени от Сократ – терапевтираният трябва да намери своя собствен Логос – за тази цел той разговаря, отваря и разкрива себе си свободно без

предварителен план и замисъл. Според Лакан - Фройд не е разбирал напълно идеята за словото, която възплъщава неговата теория. Фройд определя положителното в култура – движещото в обществото като Ерос, а според лакановата теория – *човекът е желание, в което са свързани логос и Ерос*. Несъзнаваното е структурирано като език, а интимността на логоса е онова, което ни заблуждава. Така на психоанализата се гледа като на диалектика с цел – постигането на истинен логос. Лакан отъждествява Свръх – Аз -а с желанието. Свръх-Аз-ът при Фройд представлява изискванията, нормите и предписанията на външния свят – следователно той е желание за приемане на социалната роля. Той е регулатор и ограничител на личността. За Лакан истинският императив на Свръх – Аз-а е наслаждението. Желанието ни се отправя към Другия – към „Големия Друг“, на когото може да съответства като Свръх-Аза при Фройд, така и третия при Левинас, тъй като смисълът на нашите желания е несъзнаван – той е обвързан с интимната същност на нашето желание. Терапевтът помага на логоса да се появи и да изкаже самия себе си по аналогия със Сократическия диалог. Едновременно с това желанието се насочва към обекта, който може да го удовлетвори. При Августин желанието ни кара да заобичае обекта, който може да задоволи нашето желание, но при Лакан – желанието е истинският обект на желанието, а не удоволствието. Краят на втора глава препраща и осъществява плавен преход към темите, които ще бъдат разгледани в трета глава.

ТРЕТА ГЛАВА: ЕРОТИЧЕСКОТО ОСНОВАНИЕ НА ФИЛОСОФИЯТА – СРЕЩАТА НА ЛЕВИНАС И ПЛАТОН

Настоящият текст не е писан от някого, който принадлежи към някоя школа на метафизиката или към последователите на Левинас, но въпреки това не би могъл да бъде написан без да изтъкне афинитета към неговата философия като негова собствена предпоставка. Едновременно с това, както и самият текст изтъква - Левинас е един от най-значителните *еротици* на еротичното. Еросът и еротиката са проблемите, които неговата философия трябва да разреши. Неговата философия също представлява еротика към битието, зов към другия, апел към съвестта, страстна отдаденост към стихията - автентично и живо философстване в противовес на безстрастните научно академични

конструкции. За да бъде анализирано еротичното, което представлява същност на философията на Левинас -е достатъчно то да бъде изложено с нужните симпатии и внимание. Не е нужно да припознаваме и да търсим мисловна конструкция там, където философстването извира от основния проблем, който и настоящата дисертация си поставя. Левинас разбира философията като произлизаща от телесността и трансцедираща самата себе си до *етика*. Следователно тялото, чрез което ние възприемаме стихии в света е основата и основанието за отношението ни към Другия. Аз завися от стихията и едновременно с това се наслаждавам на нея, но тя е лишена от отношение към самия мен. Ето защо Левинас разделя любовта към живота и грижата за Другия. *„Любовта към живота не прилича на грижата за съществуването, сводима до разбиране на битието, т.е. до онтологията. Любовта към живота не обича съществуването, а обича щастието от съществуването. А обичаният живот – това е самата наслада от живота, задоволството – вече вкусно в отхвърлянето, с което му се противопоставям – задоволство, отхвърлено в името на самото задоволство. Любовта към живота, отношението на живота към самия себе си, не е нито представата, нито размисъла за него. Разстоянието между мен и моята радост не оставя място за пълно отрицание. В бунта няма радикално отхвърляне, също както в радостния подстъп на живота към самия себе си няма приемане.”*¹ Следователно философията е събитие, което поражда наслаждение от *другостта* на другия. Това е телесността, разбрана като онтологическо събитие, като условие за отделянето и сближаването... Вярно е, че Левинас на множество места твърди, че отношението към Другия се изразява чрез зова на съвестта, чрез апела, чрез любовта, а не чрез еротиката. Тук е полезно едно много съществено уточнение - левинасовата представа за любовта като универсална характеристика на отношението към другия, на човешката дълбочина и на всяко смислено проявление на света, аз заменям и наричам като своето основно понятие **Ерос**. Еросът включва всяка форма на любов, но любовта е само едно от възможните проявления на Ероса и еротичното. Еросът далеч надхвърля словото, което също в контекста на Левинас е отношение и апел към другия. Чрез словото ние се поставяме в услуга на другия, чрез което разкриваме и определяме

¹ Левинас, Е., „Тоталност и безкрайност“, УИ Св.Климент Охридски, София, 2000 114стр.

своята дълбочина. Истинската форма на словото е еротика, но еротиката надхвърля общуването с другия, всяка отнесеност и интенционалност. Еротиката е вид екстериорност и поради това най-ясно съответствие на моето понятие за еротично може да се открие в левиначовото понятие за морал и нравственост. Ако моралът е първата философия и ако Бог е Другият – то интересубективната връзка прави възможна интенционалността. Така Еросът е онова, което прави възможно появата на еротичното отношение. Еросът е трансцендиран и е отвъд всеки опит – *безкрайност в отношение с другото*. Следователно за еротичното ние можем да говорим само недогматично въз основа на екзистенциалния си опит, но отвъд интуицията и разума - проява на еротичното е левиначовата проява на отговорността, чрез която „*Ние понасяме всемира*“. Според Левинас метафизиката е желание по невидимото. Следователно тя е едно отношение, което съществува отвъд логиката – трансцендентално желание, идентично със свободата. Безкрайността прозира в частното и единичното, което ни заобикаля в нашия екзистенциален опит. Левинас разглежда Ерос чисто и просто в контекста на метафизическата традиция, започната от Платон и подсилена от християнския светоглед, в когото Ерос е син на нуждата и излишеството, в когото любовта се насочва изцяло към Другия, но и към неговата слабост, която представлява една обща и споделена слабост. Лицето на любимия или любимата се разкрива като ранимост, като единство на противоположности, като безкрайност, която би могла да загине. Проблемът, пред когото се изправя левиначовата философия е в това нерешимо двойствено отношение към сексуалността и сексуалното – тя разкрива една сексуалност, която едновременно с това прикрива. Сливането, което ние виждаме като възможно се оказва невъзможно по посока на вечността. Истинската голота Левинас свързва със словото и разговора като едновременно с това - голотата на лицето е словото, самият негов израз. Както и екстериорността се противопоставя на интериорността, така и епифанията на лицето анулира тоталната необходимост на феномена. За Левинас безкрайността е анархия, която няма отношение нито към реда, нито към безредието, в която епифанията и феномена се анулират едно друго, където отсъства както времето, така и вечността.. В контекста на моето понятие за Ерос - чрез него ние успяваме да влезем в автентично отношение с безкрайната трансцендентност на Другия или според формулировката на Левинас – „*Аз самият в крайна сметка може да се чувствам Друг*

спрямо Другия.“² ; ”Другият може да ми даде правото и да даде право на моята свобода, сама по себе си произволна, това означава ,че аз самият в крайна сметка може да се чувствам Друг спрямо Другия. Но това се постига само с много сложни структури.”³ „Любовта не е разговор” . „Откровението е разговор”.⁴ Текстът обсъжда левинасовата философия като философия на любовта и предлага критика на неговото определение на основните си понятия за Другия. Тази критика, част от тази критика, се появява в отношение към проблема за споделената любов. При Левинас Другият се явява само като отговорност, като абсолютното желание, разбрано като метафизична същност с привилегия, която очаква близостта с Другия. Така левинасовата философия се заплита в непреодолимите противоречия, развити още от Платон между небесната и ниската любов. От една страна в чисто теологическо отношение сексуалната любов трябва да бъде поставена на най-ниската онтологична степен. Левинас нарича жената и женското абсолютната другост. Левинасовата философия всъщност свежда другостта на Другия до приемането на Другия, до субституцията, която е едновременно приемането на Другия и приемането на собственото Аз. Левинас е разглеждан като философ на субективността и на другостта. Също са разгледани типичните персонажи, които очертават основните форми на женското – майката, домакинята и любимата. Основен недостатък на левинасовата философия е, че той не извършва *конкретен анализ на феномена на сексуалното*. Неговата аргументативна стратегия допуска понятийна неяснота, когато той заменя понятието „Абсолютно Друго“, което е ключово за неговата философия, тъй като то представлява същността характеристика на пробива в тоталността. Левинас заменя *Женското с Абсолютно Другото*, с което се опитва да замъгли и прескочи нуждата от достатъчно подробен анализ на сексуалното и еротичното желание. В неговото единство с феноменологично, с метафизичната природа на Ероса – левинасовият анализ на ключовото понятие Ерос има нужда от една метафизика на сексуалния акт, която Левинас започва в неговия анализ на ласката, разгледана като симптом на метафизичното, но не и като негов изразител. Не са достатъчно ясно проследени проявите на Ероса извън женското. Той е отъждествен с метафизичното и трансцедентното, но никога не самостоятелен принцип. Тогава тази чувственост, която Ерос запалва - не се прицелва в отношение към Другия, а в

² Еманюел Левинас „Тоталност и безкрайност” Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2000год., 209стр.

³ Еманюел Левинас „Тоталност и безкрайност” Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2000год. **58стр**

⁴ Еманюел Левинас „Тоталност и безкрайност” Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2000год. 51стр.

самата себе си. Тя е чувственост за чувствата, любов към любовта на Другия. Левинас не следва Хайдегер в разбирането си, когато разглежда половата разлика като предонтологичен феномен. Според Левинас същностната характеристика на Дазайн би била половостта. Тя е структурната определеност, която се прицелва към своята същност и надмогване чрез „плодовитостта“. Тъй като жената по дефиниция е абсолютно Другото – ние имаме полово различие без да имаме разлика между половете. Любовта, която Левинас се стреми да опише лежи отвъд половата разлика, социалните отношения, отвъд времето и отвъд същността – тя е интимност, чиито описания могат само бегло да очертаят силуета на въпросната любов. С еротическа конотация е понятието справедливост, доколкото то е приближаване. Като критика на Левинас можем да изтъкнем, че Ерос има за същностен обект Другия, но това не е абстрактния Друг, който е мой смисъл, задължение и отговорност, а е онзи друг, който се натрапва със своето присъствие. Онзи, когото обичам е само конкретния друг, така Ерос влиза в противоречие с представата и понятието за Третия.

Основната форма, в която Ерос се проявява е сексуалният копнеж. За Левинас, смисълът на словото е откриването на лицето на Другия. Епифанията на това лице прилича на идеалната същност, в която се явяват платоновите идеи – те са по-прилични на логоса, лицето е по-подобно Ероса, отколкото на логоса при Сократ. Още повече, че и двамата автори приемат словото като универсално. Предлаганата от Левинас феноменология на Ероса не е достатъчно конкретна и за това не ни разкрива достатъчно ясно конкретните проявления на самата еротичност. В най-пълна степен възможностите на еротичното са използвани и оползотворени във философията на Платон. Еросът се идентифицира чрез философията. Според Платон, за да разберем метафизическата същност на човека е по-правилно и по-добре да подходим чрез посредничеството на Ероса. Еросът е по-естествен и добър посредник от справедливостта. Той се различава от простото, от отношението с Другия. Любовта е метафизична страст - човекът е метафизичен проблем. Еросът се изразява пряко чрез желанието още преди възможността за рефлексия. Достигайки до идеята за справедливостта чрез любовта или логоса, ние трябва да имаме желанието за свое предварително условие. Гръцката религия във вида, в която я познаваме работи, разказва истории и митове за миналото. Тя е генеалогическа и представя миналото като вечна основа на бъдещето. Съществуващото, следователно - волята за мощ съвсем не е

типично гръцка. Тя е негръцка. За гръците видимото кръгообразно движение на планетите, на небесните сфери е космически логос и божественото свършенство. То се открива на Питагор като музика и на Парменид, като свършена красота, която е недостъпна за очите на недостойните смъртни. Тя не съдържа негативен елемент в себе си, докато за Ницше - вечното завръщане е най-ужасяващата идея, най-тежката гравитация и време, което изисква оправдание в бъдещето. Ницше се опитва да пренасочи мисълта си към преодоляване на времето, а древните гръци градят културата си върху предразсъдъка и предпоставката, че времето е подвижен образ на вечността - за това древните гръци изпитват страх, ужас и страхопочитание пред лицето на съдбата. Всеки трябва да организира хаоса вътре в самия себе си като мисли за своите нужди. Целта на човешкия живот е да организира хаоса си спрямо нуждите си. Първо - хаосът е първичната материя, онова, от което светът се състои —и следователно реалността на самопознанието, опитът на страхопочитанието, усещането на собствените преживявания във връзката с реалността, със света и сътворението на света, с това, което светът е – представлява осъзнаване на хаоса. Една от висшите ценности на живота и историята е осъзнаването на хаоса. Това постепенно осъзнаване довежда до особен вид организиране на хаоса. Хаосът е връзката на човека със света. Хаосът е както света и това, от което е възникнал, така е и вътрешния човешки хаос. Себесътворяването е това организиране на хаоса отвътре. Себесътворяването не е излизане извън самия себе си, а е по-скоро осъзнаване на безкрайността. В този смисъл осъзнаване на собствените нужди – именно историята трябва да служи за осъзнаване на собствените нужди както и на способността да се забравя.

Древните гръци сравнително рядко различават Ерос и любов и тъй като различните форми на еротичното и на привличането са смесени една с друга – аз съм предпочел да използвам винаги термините Ерос и еротично дори, когато става дума за агапе, сторге или филия, стига да е уместно. Предпоставката и хипотезата, с която боравя е, че Ерос притежава природата на метафизически и на диалектически принцип. Според Платон две неща не могат да бъдат свързани без нещо трето, а третото е отношение.⁵ Еросът е предварителното отношение, което е нужно да съществува - преди появата на философския въпрос и на философското изследване. Това е също смисълът на майевтиката

⁵ . Платон, „Диалози“, изд.Отворено общество, София, 1990 том 4 Тимей 31

на Сократ. Ако аз усещам себе си като своя собствена липса под формата на желание, едва тогава мога да видя ясно корелацията между максимите – „*Познай себе си.*“ и „*Аз знам, че нищо не знам.*“ Въпреки, че Ерос е подтик към философията - истинският подход към философстването е изхождането от реалност, която е ориентирана към принципите, които съдържат в себе си метафизическа реалност. Следователно Ерос не е въздигнат на най-високото ниво като космологически принцип, а е метод на познание. Именно заради това е избран за основен диалог, който разкрива въпросите за любовта е избран Федър, където съвършено влюбеният може да издигне душата си и да се съедини със своята принадлежаща същност. Любовта е път към тази цел, към която се приближаваме чрез самопознанието. В класическата митологична и древногръцка представа – Ерос е отношение, той е третият елемент, което прави възможно обединяването на първите два. Така той е самото удвояване на желанието, като двойник на самия себе си, той поражда желанието и е желан.

Във Федон истинският философ желае своята смърт, за да бъде подчинен на собствения си Ерос. Смисълът на припомнянето се състои в това, че всяка човешка душа е видяла истината. Сократ в Евтифон защитава тезата, че ние можем да познаем природата на боговете само ако разкрием и определим онова, което те обичат. Познанието за онова, което боговете обичат дава ключа към тяхната същност. Настоящата дисертация нарича отклонението, което превръща мита в логос – **събитието в събитието**. Ерос е посредник между боговете и хората, а сократовият даймон е неговата лична връзка с божественото. Сократовият даймон представлява душата, която се намира вътре в Сократ – неговата интимна същност, която проговаря само в ключовите моменти, когато му предстои да извърши нещо не спрямо истината и следователно да се отдалечи от самата нея. Така „*Познай себе си.*“ разглеждам като еротична фраза, както любимият е желан чрез неговата липса – така гласът на даймона представлява удвояване на възприемането за самия себе си. В „*Държавата*“ еротичният копнеж е стремеж за зачеване в красота. Еротичното, красивото и доброто са представени в тяхната взаимовръзка. Именно чрез максимата „*Познай себе си.*“ ние разбираме, че философът може да се отнася към метафизическата истина или реалност само, когато е влюбен в нея. Алкивиад е претекст за любовта към същността. Доколкото ние можем да бъде влюбени само в душата, а подобното се познава

от подобно. Онова, което позволява сближаването е общата способност за познание. Чрез любовта към другия ние виждаме душата на другия, отразена в нашата собствена душа.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Връзката между Ерос и философията представлява нерешен проблем пред философията. Името на философията се оказва нейното призвание и нейната съдба. Философите сами наричат себе си на онова, което правят и което желаят. Още в увода на дисертацията - Ерос е наречен *Богът на философската рефлексия*. Това полу-сериозно полу-шеговито прозвище има своите основания, защото чрез него възникват не нови неща, а нови измерения на света. Трябва да бъдат разгледани много по - детайлно възможностите, които предлага понятизирането на Ероса и еротичното в границите на метафизиката. Сократ е образец и типаж, чрез когото философията придобива своя собствен характер. Сократ е парадигмален образ - той е персонификация на словото и истинската причина за появата на философията. Смисълът на думата „философия“ се проявява в контекста на нейния произход. Сократовият метод е единство между майевтиката и еротиката. В този контекст Сократ е разгледан като превъплъщение на еротическия и диалектически принцип: той е не само търсач на истината, но и съблазнител към истината. Древногръцкият бог Ерос бива превърнат в понятие с ясни граници. Разгледана е връзката между митологичния и философски светоглед. Архаичните схващания за Ероса се разглеждат като основа на философските понятия, съответно и като метафизическа същност с висока степен на абстрактност.

Изначалните параметри на самото понятие за Ерос имат за своя основа еротичното в неговия метафизически контекст. Ницше се опитва да премахне философската истина под формата и на „идея“, за да направи място за едно утвърждаване на битието, което е възможно отвъд рационалността и отвъд метафизиката - утвърждаване на битието, което е ценност само по себе си. След критиката на метафизиката, която е критика на културата и на фалшивия морал, Ницше се опитва да издигне своя собствен идеал – вечното възвръщане на същото, което е радикално утвърждаване на живота във всичките му форми. Дионис е самият принцип на пожелаването на битието. Вечното завръщане е радикалното желание –философският Ерос в най-чистата му форма. Мисълта за вечното завръщане връхлита Ницше неочаквано и се оказва повратна точка не само в неговата философия, но и в цялата западна мисъл. Прилагам и заключителния абзац на

дисертацията: „В една философска работа заключението и въведението представляват отделна смислена цялост, която само фиктивно може да бъде разглеждана самостоятелно. Въведението и заключението не са подобни на глави от книга. Въведението е винаги послеслов, в заключението ние повтаряме мотивите, които са насочвали хода на цялото изследване. Основният принос на настоящата дисертация не се състои основно в поставянето на връзката между Ероса и философията – тази връзка така или иначе е била изтъквана достатъчно често, колкото в опита да се опише една перспектива, в която може да бъде поставен въпроса за философията наново в светлината на Ероса и еротичното. Самата работа представлява специфичен увод към това възможно бъдещо развитие на философията. Философията е експлицирана като еротична дейност. Самото правене на философия, философстването е еротичен акт. Въпросът за Еросът и философията е един въпрос, който никога не може да бъде изчерпан в неговата цялост и поради това - заключение към настоящата тема не може да бъде написано.“

ПРИНОСИ:

Основният принос и основната насоченост на дисертационния труд се състои в поставянето наново на въпроса за смисъла на философията. На този въпрос е даден едновременно оригинален и културологически значим отговор. Философията се разглежда като обвързана с еротичната дейност.

Друг основен принос на дисертационния труд се състои във философското концептуализиране на понятието Ерос в разглеждането на неговите различни форми и проявления, главно в историята на философията, но и в допълнение към митичната религиозна и психоаналитична перспектива.

Трети принос на дисертацията е разглеждането на философията и понятието Ерос в тяхната основна взаимовръзка. Еротичното е представено като отговор на въпроса – „Какво е философията?“, като негова същност и жителна сила.

Направена е съпоставка между ключовите концептуални схеми в развитието на историята на философията. Специално внимание е отделено на авторите, които използват еротиката и еротичното като аргумент.

Направена е разлика между понятието еротично и философско и понятието Ерос. Еросът се разбира като притежаващ философско значение, като философски принцип, който има чисто философска природа и реално съществуване.

Друг принос на дисертацията се състои в поставянето наново на проблема за същността на философията. Философията бива обвързана с еротичното – не чисто спекулативно, не диалектически, нито спрямо нейния генезис и произход.

Публикации:

1. „ЕРОС И ФИЛОСОФИЯ“ Дадена за печат. Одобрена за печат. „Философски алтернативи“
2. „ЕСТЕТИЧЕСКАТА ИСТИНА В КОНТЕКСТА НА НИЦШЕВИЯ СВЕТОГЛЕД“ Дадена за печат. Одобрена за печат. „Философски алтернативи“
3. „ЕСТЕТИЧЕСКИ СВЕТОГЛЕД. НИЦШЕ – ДИОНИС“ Дадена за печат. Одобрена за печат. „Философски алтернативи“

Библиография:

I. Цитирана литература:

1. Абелар, П., „Избрани съчинения“, изд.Наука и изкуство, София, 1986
2. Абелар, П., „История на моите неволи: Писмо на Абелар от манастира Сен-Жилда до негов приятел“, Панорама, София, 2002
3. Августин, А., „Избрани писма до жени“, изд.Изток-Запад, София, 2012
4. Августин, А., „Избрани произведения“, УИ Св.Климент Охридски, София, 2008
5. Августин, А., „За порицанието и благодатта“, изд.Католическа апостолическа екзархия, София, 2007
6. Августин, А., „Малки трактати“, изд.Лик, София, 2001
7. Августин, А., „Изповеди“, изд.Нар.култура, София, 1993
8. Августин, А., „За природата и доброто(Трактати)“, София Ангелова, Враца, 1992
9. Августин, А., „За учителя“, изд.Софи-Р, С., 2001
10. Аристотел, „Метафизика“, изд.Сонм, С., 2000
11. Аристофан, „Комедии“, изд.Народна култура, София, 1985
12. Арсич, Б., „Разум и лудост: Някои аспекти на Декартовите „Размишления върху първата философия“, изд.Сонм, С., 2002
13. Асенов, С., „Хронотоп и тяло : Опити за конкретна метафизика“, Унив.изд. „Св.Климент Охридски“, С., 2016
14. Богданов, Б.,И., „Промяната в живота и текста (Ретор.есета за трудностите на преобразуването)“, изд.Отворено общество, София, 1998
15. Богданов, Б.,И., „Мит и литература- I : Проблеми на типологията и поетиката на старогръцката литература до епохата на елинизма“, изд.Хемус, София, 1985
16. Бояджиев, Ц., Хр., „Неписаното учение“ на Платон (Изследване), изд.Наука и изкуство, София, 1984
17. Бояджиев, Ц., 1990 „Античната философия като феномен на културата“, (второ издание), изд.Любомъдрие, София, 1994
18. Бояджиев, Ц., „Августин и Декарт: Размишление върху основанията на модерната култура“, УИ Св.Климент Охридски, София, 1992

19. Бояджиев, Ц., *„Кръговрат на духа: Философски есета и студии от Платон до Фичино“*, изд.Лис, София, 1998
20. Брюнел, П., *„Речник на литературните митове“*, „Рива“, С.,2007
21. Вернан, Ж.,П., *„Мит и религия в Древна Гърция“*, изд.НБУ, София, 2016
22. Вернан, Ж.,П., *„Индивидът, смъртта, любовта. Аз и другият в Древна Гърция“*, изд.НБУ, София, 2004
23. Вернан, Ж.,П., *„Древногръцки митове:Всемирът, боговете, хората разказани от Жан-Пиер Вернан“*, изд.Лик, София,2001
24. Вернан, Ж.,П., *„Мит и мислене при древните гърци:Изследвания по ист.психология:избрано Жан-Пиер Вернан“*, изд.Критика и хуманизъм, София,1998
25. Витгенщайн, Л., *„Избрани съчинения (Логико-философски трактат; Философски изследвания; Бележки към основите на математиката)“*,изд. Наука и изкуство, София, 1988
26. Гадамер, Ханс-Георг, *„Актуалността на красивото.Изкуството като игра, символ и празник“*, изд. КХ, София, 2000
27. Гочева, Д., И., *„В лабиринта на Платон и Аристотел“*, УИ Св.Климент Охридски, София, 1994
28. Декарт, Р., *„Избрани философски произведения“*, изд.Наука и изкуство, София, 1978
29. Декарт, Р., *„Метафизика“*, изд.Лик, София, 1996
30. Дельоз, Ж., *„Хиляда плоскости: Капитализъм и шизофрения „Т.2, София, ИК Критика и хуманизъм,София, 2009*
31. Дельоз, Ж., *„Що е философия?“*, София, ИК Критика и хуманизъм, София 1995.
32. Делчев, К., *„Две студии за Декарт“*, Годишник на СУ Св.Климент Охридски, Философски факултет, Книга Философия, С.,т.92-94,2000
33. Делчев, К., *„Новоевропейската философия на човека“*, изд.Лик, София, 2004
34. Делчев, К., *„Ницшевата философия на тялото срещу европейската философия на духа“*, Годишник на СУ „Св.Климент Охридски“, Книга – Философия-,1992(за 1991)
35. Дерида, Ж., *„Гласът и феноменът:Въведение към проблема за знака във феноменологията на Хусерл“*, изд.СемаРШ, София , 2007
36. Дерида, Ж., *„Писмеността и различието“*, изд.Наука и изкуство, София, 1998

37. Дерида, Ж., „*За граматологията*“, изд.Лик, София, 2001
38. Денкова, Л., „*Философският ерос: Големите текстове на платоническата любов*“, изд.Лик, София, 1999
39. Димитрова, М., „*Етиката на другостта срещу онтологията на уеднаквяването*“, Сп.Философски алтернативи, бр.6, с.32-34, 1994
40. Дилтай, В., „*Същността на философията*“, изд. Еон 2000; 2001
41. Дилтай, В., „*Философия на светогледите*“, изд. Лик, 1998
42. Еврипид, Ваханките, сборник „*Антични трагедии*“, библиотека Световна класика, изд. Народна култура, София 1977
43. Елиаде, М., „*Трактат по история на религиите*“, изд.Изток-Запад, София, 2012
44. Елиаде, М., „*Митът за вечното завръщане: Архетипи и повторение*“, изд.Захарий Стоянов, София, 2002
45. Елиаде, М., „*Мит и реалност*“, изд.Лик, София, 2001
46. Елиаде, М., „*Мефистофел и Андрогина*“, изд.Изток-Запад, София, 2017
47. Жулиен, Ф., „*За интимното*“, изд. Изток-Запад, София, 2015
48. Захариев, Я., „*Философия и биография*“, НБУ, София, 2012
49. Зимел, Г., „*Фрагментарният характер на живота. Есета*“, изд.Критика и хуманизъм, 2014
50. Киняр, П., „*Секс и ужас*“, изд.Лик, София, 2000
51. Колев, И., „*Философска антропология: Идеи, генезис, позиции*“, изд.Изток-Запад, София, 2013
52. Колев, И., Асенов, С., „*Философия на конкретното : Сборник в чест на проф.Райчо Пожарлиев*“, Унив.изд. „Св.Климент Охридски“, С., 2016
53. Кун, Н., „*Старогръцки легенди и митове*“, ИК Плеяда, София, 2011
54. Лайбниц, Г., „*Монадология*“, изд. Изток-Запад, София, 2015;
55. Лакан, Ж., „*Семейните комплекси*“, изд.Сиела, София, 2008
56. Лакан, Ж., „*За имената –на- бащата*“, изд.Сиела, София, 2011
57. Левинас, Е., „*Другояче от битието, или отвъд същността*“, изд.Сонм, София, 2002
58. Левинас, Е., „*Другост и трансцендентност*“, изд.Сонм, София, 1999

59. Левинас, Е., „Тоталност и безкрайност“, УИ Св.Климент Охридски, София, 2000
60. Левинас, Е., „Времето и другото“, изд.Сонм, София, 1997
61. Лиотар, Ж., „Постмодерната ситуация“, изд.Наука и изкуство, София,1996
62. Монтен, М., „Опити:Книги 1-3“, изд.Наука и изкуство, София, 1979-1980
63. Ницше, Ф., „Съчинения в 6 тома“, изд.Захарий Стоянов, София, 2013
64. Ницше, Ф., „Раждането на трагедията“, том1, изд.Захарий Стоянов, С., 2013
65. Ницше, Ф., „Отвъд доброто и злото;Към генеалогия на морала“, т.5,изд.Захарий Стоянов, София, 2013
66. Ницше, Ф., „Залезът на кумирите“, изд.Захарий Стоянов, С.,2013
67. Ницше, Ф., „Тъй рече Ницше“, изд.Изток-Запад, София, 2012
68. Ницше, Ф., „Стихотворения“, АБ издателско ателие, София, 2005
69. Ницше, Ф., „Връщане към себе си;избрани мисли от посмъртния архив“, изд.Буки, София, 2004
70. Ницше, Ф., „Воля за власт“, изд.Захарий Стоянов, София, 2009
71. Ницше, Ф., „Писма:(Сборник)“, изд.Лик, София, 1994
72. Овидий, А., „Метаморфози“, изд.Изток-Запад, София, 2015
73. Омир, „Илиада“,Световна класика, изд.Народна култура, София, 1976
74. Панова, Н., „Платоновият диалог:Ситуации и елементи на събеседването“, изд.Сонм, София, 2005
75. Паскал,Б., „Мисли“, изд. Лик, София, 2001
76. Паси, И., „Артур Шопенхауер, Сьорен Киркегор, Фридрих Ницше, Томас Ман“, том5, изд.Захарий Стоянов, София, 2003
77. Платон, „Закони Платон“, изд.Сонм, София, 2006
78. Платон, „Диалози“, том 1,изд. Наука и изкуство, София, 1979
79. Платон, „Диалози“, том 2,изд. Наука и изкуство, София, 1982
80. Платон, „Държавата“,том 3, изд.Наука и изкуство, София, 1981
81. Платон, „Диалози“, том 4,изд. Наука и изкуство, София, 1990
82. Платон, „Пир“, ИК Изток-Запад, София, 2015
83. Платон, „Парменид“, ИК Изток-Запад, София, 2018
84. Попов, З., „Мит и философия“, Унив.изд.“Св.Климент Охридски“, София, 2016
85. Пожарлиев, Р., „Философски образи“, изд.Лик, София, 2000

86. Радев, Р., „Латинският Аристотел: Пиер Абелар“, изд. Партиздат, С., 1982
87. Радев, Р., „Средновековна философия“, изд. Идея, Стара Загора, 1994
88. Радев, Р., „История на античната философия“, изд. Наука и изкуство, София: част I, 1981; част II, 1983
89. Рикьор, П., „Пътят на разпознаването“, изд. СОНМ, София, 2006
90. Рикьор, П., „Паметта, историята, забравата“, изд. СОНМ, София, 2006
91. Рикьор, П., „Самият себе си като някой друг“, ЕА, Плевен, 2004
92. Рикьор, П., „Прочити“, УИ „Св.Климент Охридски“, София, 1996
93. Сартр, Жан-Пол, „Екзистенциализмът е хуманизъм“, изд. ЛИК, 1997
94. Славова, В., „Етиката като философия на отговорността: Изследване върху идеите на Еманюел Левинас“, изд. Стено, Варна, 2014
95. Слезак, Т., „Да четем Платон“, изд. Сонм, София, 2002
96. Спасова, К., „Събитие и пример у Платон и Аристотел“, фонд. Лит. вестник, София, 2012
97. Фройд, З., „Лекции за въведение в психоанализата“, изд. Колибри, 2013
98. Фройд, З., „Изкуство и литература“, изд. Колибри, 2017
99. Фройд, З., „Психология на сексуалността“, изд. Колибри 2015
100. Фройд, З., „Ерос и култура. Неудовлетвореността от културата“, Изд. Дамян Яков, 2015
101. Хюм, Д., „Трактат за човешката природа“, изд. Рата, София, 2006
102. Шевалие, Ж., „Речник на символите“, том 1, изд. Петриков, София, 1997
103. Шевалие, Ж., „Речник на символите“, том 2, изд. Петриков, София, 1997
104. Шестов, Л., „Философия на трагедията“, том 1, изд. Захарий Стоянов, София, 2004
105. Шопенхауер, А., „Светът като воля и представа“, том 2, изд. Захарий Стоянов, София, 2008
106. Deleuze, Gilles, „Nietzsche and Philosophy Gilles Deleuze“ ; Transl. by Hugh Tomlinson - New York Columbia Univ. Press 1983 - XVI,
107. Gilles Deleuze, Francis Bacon: the logic of sensation, Continuum Press, London/New York, 2003, p. 34

108. Friedrich Nietzsche on Rhetoric and Language Edited and Translated by Sander L. Gilman On truth and lying in a extra –moral sense
109. Wilkerson, Dale : Nietzsche and the Greeks, Continuum, London 2006
110. Kesel, Marc, „Eros and Ethics“, State University of New York, 2009
111. Lowith, Karl, „ Nietzsche's Philosophy of the Eternal Recurrence of the Same“, University of California Press, 1997
112. Geuss, Raymond, “Nietzsche on truth and philosophy”, Modern European philosophy, Columbia university, 2002
113. Girard, Rene: Violence and the Sacred, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1977
114. Žižek, Slavoj: Subjectivity and Otherness, A philosophical reading of Lacan, Chiesa, Lorenzo, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England, 2007
115. Doyle, Tsarina : Nietzsche on Epistemology and Metaphysics, The World in View, Edinburgh University Press, 2009
116. E. Moore, “Nietzsche's Aesthetic Turn”, State University of New York Press, Albany, 1994
117. Nietzsche, Friedrich Wilhelm 1844-1900, The Will to power Friedrich Nietzsche ; Ed., with comment. by Walter Kaufmann ; A new transl. by Walter Kaufmann, R. J. Hollingdale - New York Random House 1968
118. Heidegger, Martin : Nietzsche, Nihilism, Volume Four, Library of Congress Cataloging in Publication Data, 1982
119. The dictionary of classical mythology Pierre Grimal 1986 BLACKELL Publishers 152-153
120. Klossowski, Pierre : Nietzsche and the Vicious Circle, The University of Chicago Press, 1997
121. „The experience of the Eternal Return” в Klossowski, Pierre : Nietzsche and the Vicious Circle, The University of Chicago Press, 1997 стр.55-75
122. Lowith, Karl, „ Nietzsche's Philosophy of the Eternal Recurrence of the Same”, University of California Press, 1997 стр.88-89 и по-подробно главата: The existence of man and the being on the world“pp. 137-156

II. Допълнителна литература:

1. Абанияно, Н., „Въведение в екзистенциализма“, Унив.изд.“Св.Климент Охридски“, София,1994
2. Аверинцев, „Човекът и неговите символи“, изд.Лега Артис, Плевен , 2015
3. Агамбен, Дж., „*Homo sacer: суверенната власт и оголеният живот*“ ИК Критика и хуманизъм, София,2004
4. Агамбен, Дж.,„*Защо Роберт Валзер беше и продължава да бъде толкова важен?*“, послеслов към: Роберт Валзер, Разходката“ ИК Критика и Хуманизъм, София, 2014
5. Аделарт от Бат, „*Пет средновековни философски трактата*“, съст.Бояджиев Ц., изд.Наука и изкуство, С., 1989
6. Ангелов ,Г., съст. „*Бездната Хайдегер*“, Университетско издателство „Неофит Рилски“, Благоевград, 2011
7. Аннас, Д., „*Античната философия*“, изд.Захарий Стоянов, София, 2007
8. Аполодор, „*Митологическа библиотека*“, изд.Наука и изкуство,фондация Отворено общество, София, 1992
9. Арент , Х. ; Хайдегер М., „*Писма и други документи (1925-1975)*“, Изд. Критика и хуманизъм , София , 1998
10. Аристотел, „*Съчинения в шест тома - том 1: Органон - част 1*“, изд.Захарий Стоянов, София, 2008
11. Аристотел, „*Съчинения в шест тома - том 2: За душата - част 4*“, изд.Захарий Стоянов, София, 2018
12. Аристотел, „*Съчинения в шест тома - том 2: Физика - част 1*“, изд.Захарий Стоянов, София, 2012
13. Аристотел, „*Поетика*“, изд.Изток-Запад, С., 2016
14. Аристотел, „*Реторика*“, изд.Изток-Запад, С., 2013
15. Аристотел, „*За поетическото изкуство*“, изд.Захарий Стоянов, 2013
16. Аристотел, „*Физиогномика*“,изд.ЛИК, С.,2006
17. Баскин, М., „*Що е философия?*“, БКП, София, 1958
18. Батай ,Ж.,“ *Еротизмът*“, Изд. Критика и хуманизъм , София , 1998
19. Батай, Ж. , „*История на окото*“, Изд. Инфомедия Груп, София, 2012
20. Батай ,Ж., „*Теория на религията*“, Изд.Хр.Ботев, София, 1996

21. Батай, Ж.;Мадам Едуарда, *„Синева на небето; История на окоето; Слънчевият анус*
Избрано Жорж Батай, изд.Парадокс, София, 1997
22. Бахтин, *„Философия на словесността: т. I“*, изд.Лис, София, 1996
23. Бауман, З.,*„Глобализацията:Последиците за човека“*, КК Труд, София, 2013
24. Бауман, З., *„Общността – търсене на безопасност в несигурния свят“*, изд.ЛИК, С., 2003
25. Бауман, З., *„Модерност и Холокост“*, изд. ЛИК,С.,2002
26. Бауман, З.,*„Постмодерната етика“*, изд. ЛИК,София,2001
27. Бауман, З.,*„Живот във фрагменти „(есега за постмодерната нравственост),*
изд.ЛИК,С.,2000
28. Бергсон, А. , *„Опит върху непосредствените данни на съзнанието „*, изд.Одри, Враца, 2004
29. Бергсон, А., *„Интуиция и интелект“*, (съст.,превод Розалия Йорданова), изд. Лик, София, 1997
30. Бергсон, А., *„Материя и памет-Есе върху отношението на тялото към духа“* ,
(превод Стефан Димов)изд. НБУ, София, 2002
31. Бергсон, А., *„Двата източника на морала и религията: (Монография)“*, прев. Н.Танев,
изд.Агрес, София, 1993
32. Бердяев, Н., *„Ерос и личност“*,изд. Гал-Ико, София, 1992
33. Бердяев , Н., *„Философия на свободата“* , том 1, изд. Захари Стоянов, София, 2003
34. Бердяев , Н., *„Новото Средновековие“* , том 2, изд. Захари Стоянов, София, 2003
35. Бердяев , Н., *„Смисълът на творчеството “* , том 3, изд. Захари Стоянов, София, 2004
36. Бердяев , Н., *„Предназначението на човека“* , том 4, изд. Захари Стоянов, София, 2005
37. Бердяев , Н., *„Философия на свободния дух“* , том 5, изд. Захари Стоянов, София, 2006
38. Бердяев , Н., *„Самопознанието“* , том 6, изд. Захари Стоянов, София, 2007
39. Бидерман, Х., *„Речник на символите“*, изд. РИВА, 2003
40. Бодрияр, Ж., *„Илюзията за края или Стачката на събитията“*, изд.Критика и хуманизъм, София, 1995
41. Бодрияр, Ж., *„Америка“*, изд.Евразия-Абагар, Плевен, 1996

42. Бодрияр, Ж., in memoriam: „Глобализацията като културен шок“, изд. Дом на науките за човека, С., 2008
43. Бояджиев, Ц., „Студии върху средновековния хуманизъм“, УИ Св. Климент Охридски, София, 1988
44. Бояджиев, Ц., „Средновековни философи“, УИ Св. Климент Охридски, София 1994
45. Бояджиев, Ц., „Августин и Декарт: Размишление върху основанията на модерната култура“, УИ Св. Климент Охридски, С., 1992
46. Блох, Й., „История на проституцията“, изд. Лик, София, 1996
47. Бренър, Ч., „Психоанализа – основен курс“, Фондация „Отворено общество“, София, 1993
48. Бурдийо П., „Мъжкото господство“, изд. Лик, София, 2002
49. Вание, А., „Лакан“, изд. Лик, София, 2000
50. Вейл, С., „Дух и любов“, изд. Комунитас, София, 2013
51. Видински, В., „Ведрото на Нютон срещу дървото на Декарт: Въвеждане“, УИ Св. Кл. Охридски, С., 2011
52. Виейар-Барон, Жан-Луи., „Бергсон“, изд. Одри, Враца, 2004
53. Гадамер, Ханс-Георг, „Истина и метод“, изд. Евразия-Абагар, Плевен, 1997
54. Георгиева, С., „Живот във вечността: Йерархия на ценностите и жанрови особености в писмата на Свети Августин до жени“, УИ Неофит Рилски, Благоевград, 2015
55. Гичева-Гочева, Д., и други, „Предизвикателството Аристотел: Сборник с разширени доклади от конференцията, посветена на 2400-годишнина от рождението на Философа, проведена в СУ -28-30 ноември 2016г.“, УИ Св. Климент Охридски, С., 2018
56. Гочев, Г., „Венера в Пафос. Интерполираното гръцко мислене“, изд. Сонм, С., 2005
57. Градинаров, П., „Феноменологическият метод“, изд. „Евразия“, 1996
58. Давидов, А., „Културфилософската рефлексия в типологична перспектива“, статия-Годишник на СУ Св. Климент Охридски, Философски факултет, Книга Философия, т.89
59. Давидов, А., „Буржоазната философия между историята и теорията: Проблеми на типологичния подход“, изд. наука и изкуство, София, 1982
60. Данов, Х., Михайлова, Т., „Средновековна философия: Антология“, изд. Идея, Стара Загора, 1994

61. Данов,Х., Михайлова, Т., „*Антология по средновековна философия*“, изд.Наука и изкуство, София , 1973
62. Декарт, Р., „*Биография*“,Г.Димитров, Ямбол, 1979
63. Декарт , Р., „*Избрани философски произведения*“, изд.Наука и изкуство, С., 1978
64. Делчев, К., „*Философия и барок*“, УИ Св.Климент Охридски, София, 2001
65. Делчев, К., „*Философия на историята (XVIII-XX)*“, том 1-ви и 2-ри,изд.Изток-Запад, София, 2016,2017
66. Делчев, К., „*Магията на относителното*“, УИ Св.Климент Охридски, София, 1991
67. Делчев, К., „*Въведение в интерогативната философия*“, изд.Изток-Запад, София, 2010
68. Делчев, К., „*Философските малки жанрове*“, изд.Лик, София, 2002
69. Делчев, К., „*Съобщаване и споделяне на философското*“, изд.Лик, София, 2000
70. Делчев, К., „*Рационалната мистика на Декарт(Ирац. Стъбло на неговата философия)*“, статия, Годишник на СУ „Св.Климент Охридски“, Книга – Философия, 1996
71. Делъоз, Ж., „*Различие и повторение*“ , София, ИК Критика и хуманизъм, София,1999
72. Делъоз, Ж., „*Анти-Едип: капитализъм и шизофрения*“ Т.1, ИК Критика и хуманизъм,София, 2004
73. Денков, Д., „*Въведение във философията*“, УИ Св.Климент Охридски,С., 2016
74. Димитрова, М.,„*Социалността и справедливостта (екзистенциално-феноменологически подход)*, Център Академична общност в гражданското общество, С., 2009
75. Димитрова, М.,„*Пътят на езика според Хайдегер и Левинас*“, изд.НБУ, С., 2010
76. Еко, У., „*Средновековното мислене*“, изд.Изток-Запад, София, 2018
77. Елиаде, М., „*Шаманизмът и архаичните техники на екстаза*“, изд.Изток-Запад, София, 2013
78. Елиаде, М.,„*В двора на Дионис*“, изд.Хр.Ботев, София, 1995
79. Елиаде, М., „*История на религиозните идеи и вярвания, т.1, “От каменната ера до Елевзинските мистерии*“, изд.Сонм, София,2009
80. Елиаде, М., „*История на религиозните идеи и вярвания, т.2,От Гаутама Буда до триумфа на християнството*“, изд. Сонм, София, 2009

81. Елиаде, М., „История на религиозните идеи и вярвания, т.3, От Мохамед до Реформацията“, изд. Сонм, София, 2009
82. Елиаде, М., „Посвещаване, ритуали, тайни общества“, изд. Прозорец София 2001
83. Елиаде, М., „Митове, сънища и тайнства“, изд. Прозорец, София, 2002
84. Ериксън, Е., „Идентичност: Младост и криза“, изд. Рива, София, 2013
85. Жак Льо Гоф., „Интелектуалците през Средновековието“, УИ „Климент Охридски“, С., 1993
86. Жак Льо Гоф. „Съвременният прелом в паметта“, сб. Духът на Анали, Критика и хуманизъм, С., 1997.
87. Жак Льо Гоф., „Въображаемият свят на Средновековието. (есета)“, Агата-А, С., 1998
88. Жак Льо Гоф., „Цивилизацията на средновековния Запад“, Агата-А, С., 1999
89. Жак Льо Гоф., „Европа, да се запознаем“, Рива, 2007
90. Жижек, С., „Как да четем Лакан?“ , изд. „Център за психосоциална подкрепа“, София, 2014
91. Жижек, С., „Първо като трагедия, после като фарс“, прев. М. Терзиева, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2012
92. Жижек, С., „Паралакс“, прев. Еньо Стоянов, изд. Алтера, април 2010
93. Жижек, С., „Понеже не знаят какво правят“, прев. Милен Русков, изд. Критика и хуманизъм, 2001
94. Жилсон, Е., „Християнската философия“, УИ "Св. Климент Охридски", С., 1994
95. Жулиен, Ф., „Трактат за ефикасността. Стратегии за ефективността в Европа и Китай“, изд. Изток-Запад, София, 2003
96. Жулиен, Ф., „Искаш ли да успееш, заобиколи: Стратегии на смисъла в Европа и Китай“, изд. Изток-Запад, София, 2018
97. Зенковски, В., „Основи на християнската философия“, изд. Фабер, С., 2000
98. Зимел, Г., „Социология“, изд. ПИК – В. Търново, 2002
99. Зонган, С., „Болестта като метафора; Спин и неговите метафори“, изд. Изток-Запад, София, 2014
100. Илиев, С., „Любовта на поетите“, УИ „Св. Климент Охридски“, София, 1992
101. Камю, А., „Митът за Сизиф“, изд. Народна култура, София, 1982
102. Камю, А., „Разбунтуваният човек“, изд. Лик, София, 1994
103. Канавров, В., „Размирието на разума: Очерци“, УИ Св. Климент Охридски, София, 1994
104. Кант, И., „Критика на чистия разум“, АИ- Проф. Марин-Дринов, 2013

105. Кант,И., „Критика на способността за съждение“, АИ-Проф. Марин-Дринов, 1993
106. Кант, И., „Към вечния мир“, АИ- Проф. Марин - Дринов, 1993
107. Кант, И., „Критика на практическия разум“, АИ- Проф. Марин - Дринов, 2018
108. Каприев, Г., „Августин“, изд.Лик, София, 1996
109. Каприев, Г., „Аврелий Августин-историята като метафизика:Изследване“, изд.Критика и хуманизъм, София, 1990
110. Карабаджаков, Х., „Нищие, метафората, метафизиката“, изд.Балканика, София, 2009
111. Карагеоргиева, А., „Платон и философията на познанието“, Изд.Филвест, София, 1999
112. Киняр, П., „Скитащите сенки „, изд.Леге Артис, Плевен, 2003
113. Киркегор, С., „Съчинения в 4 тома“, изд.Захарий Стоянов, София, 2008
114. Киркегор, С., „Болка за умирање“, изд.Стено, Варна, 1991
115. Колев,И., Пожарлиев, Р., „Систематична антология“, изд.Лик, С., 1996
116. Колектив, „Философия на логиката“ том I , изд.“Св.Климент Охридски“, Изток-Запад, София, 2003
117. Колектив, „Философия на логиката“ том II , изд.“Св.Климент Охридски“, Изток-Запад, София, 2008
118. Ксенофонт, „Сократически съчинения“, изд.Народна култура, София, 1985
119. Кузански, Н., „За ученото незнание“, изд.Наука и изкуство, софия, 1993
120. Кънев, „Онтологическата парадигма и обратът към субекта:Платон, Декарт, Кант, Хегел ч.2“, изд. Идея, Ст.З., 2005
121. Кънев, А., „Смисъл и реалност: Късният Витгенщайн и традиционната философия“, УИ „Св.Климент Охридски“, С., 2013
122. Кънев, А., „Теория на философското развитие“, УИ „Св.Климент Охридски“, С., 2011
123. Лайбниц, Г., „Разсъждение за метафизиката в Трансцендентални Езици на Метафизиката“, Благоевград, 2009
124. Лайбниц,Г., „За коренния произход на нещата, в *Cultura Animi*“, Изд.Изток-Запад, София, 2004

125. Лайбниц, Г., „Нови опити върху човешкия разум“, изд.Наука и Изкуство, София, 1974
126. Лосев, А., „Платон:Животоописание“, изд.Лик, София, 1999
127. Лосев, А., „Диалектика на мита“, изд.Славика, София, 2003
128. Лосев, А., „Самото само“, изд.Захарий Стоянов, софия, 2004
129. Лосев, А., „Философия на името“, изд.Евразия, София, 2004
130. Латев, Л.Стойнев, А., „Ницие в България: Антология“, АИ Проф.Марин Дринов, София, 2012
131. Левинас, Е., „За уникалността“, 2006, www.litclub.bg
132. Левинас, Е., „За съобщимостта на смисъла“, 2006, www.litclub.bg
133. Левинас, Е., „Свободата и командването“, 2006, www.litclub.bg
134. Лиотар,Ж., „Постмодерното обяснено за деца“, изд.Критика и хуманизъм, София, 1993.
135. Лиотар, Ж., „Да разсъждаваме върху различието“, сб. Способността за съдене, изд.Аргес, София, 1995
136. Лиотар, Ж., „Нечовешкото“, Сонм, София,1999.
137. Лури,Г., „Въведение в речника на Платон“,изд. НБУ, София, 2012
138. Лутер, М., „Поробената воля“, изд. НОВ ЧОВЕК, София, 1998
139. Макинтайър, А., „След добродетелта“, изд.Критика и хуманизам, София, 1999
140. Ман, Х., „Безсмъртните мисли на Ницие“, изд.Критика и хуманизъм, София, 1991
141. Маркузе, Х., „Ерос и цивилизация:Философско изследване на Фройд“, ИК Хр.Ботев, София, 1993
142. Мафезоли, М., „Ритъмът на живота. Вариации на постмодерни теми“, изд. АИ „Проф. Марин Дринов“, 2011
143. Мафр, Жан-Жак, „Животът в класическа Гърция“, библиотека Компас, изд. Одри, 2004
144. Милев, А., Марков,М., „Антична философия: Антология“, изд.Идея, Стара Загора, 1994
145. Минева, С., „Постмодерни дискурси на етиката“, т.2,изд.Проектория, С.,2013
146. Минева, С., „Прологомени към една философска киберантропология, сб. Философски изследвания на виртуалната култура“, изд. е-списание Виртуална култура и Българско общество за мултимедийно изкуство,С.,2012
147. Минева, С., „Академизмът като призвание, сб. Етиката в българската наука, Седма национална конференция по етика“, Издателски комплекс-УНСС, София, 2012

148. Минева, С., „*За равноправието, многообразието и парадирването с тях*, сб. *Националната идентичност – съвременен социален контекст и етични рамки*“, Авторски колектив, Изд. Фабер, С.,2011
149. Минева, С., „*За гражданското общество, толерантността и друговерието*“, С., сп. *Философия* 2/2009
150. Минева, С., „*Към дискурсите на другостта: различие, чуждост, отвъдност*“, Философия и езотерика, сборник, УИ "Неофит Рилски", Благоевград, 2008
151. Минева, С., „*Към въпроса за толерантността: етически прочит*“, сп. *Философски алтернативи*, София, 2007
152. Минева, С., „*Стоици*“, Фрагменти, изд. „ЛИК“, София, 1995
153. Минева, С., „*Постмодерни дискурси на етиката*“, монография, изд. Фабер, Велико Търново, 2007
154. Минева, С., „*Аморалното 2*“, ИК „Кота“,2002
155. Минева, С., „*Аморалното* „, ИК „Глория Мунди“,С., 1999
156. Минева, С., „*Абсолютният парадокс: между етиката и апологетиката*“,С.Киркегор, Философски трохи, ИК „Кота“,2003
157. Моризо, Ж., „*Речник по естетика и философия на изкуството*“, изд. РИВА, 2012
158. Нанси, Ж., „*Корпус*“, изд.ЛИК, София, 2003
159. Омир, „*Одисея*“, Световна класика, изд.Народна култура, София, 1971
160. Ортега-и-Гасет, Х., „*Що е философия?*“, изд.Критика и хуманизъм, София, 1990
161. Ортега-и-Гасет, Х., „*Изследвания върху любовта*“, изд.Фабер, Велико Търново, 2005
162. Ортега-и-Гасет, Х., „*Есета , том1-2*“, УИ Св.Климент Охридски, София, 2010
163. Павлов, Т., „*Що е философия: Философско-научен очерк*“, изд.П.Р.Славейков, 1939
164. Павлова, А., „*Секс, еротика*“, изд.Нова звезда, София, 2013
165. Паницидис, Х., „*Тялото:Вариации, спекулации, доктрини:Тематичен сборник*“, УИ Св.Климент Охридски, София, 2018
166. Панова, Е., „*Провокациите на философския скептицизъм*“, „, УИ Св.Климент Охридски, София, 2004
167. Панова, Е., „*Европейска философия:Антология(т.1-2)*, УИ Св.Климент Охридски, София, 1994
168. Петрова, С., „*Нищия и волята за власт*“, изд.Милениум, С., 2018
169. Плотин, „Енеади“, ИК Изток-Запад, София, 2005
170. Паулсен, Ф., „*Що е философия?*“, изд.Глобус, София, 1922
171. Попов, С., „*Увод във феноменологията на Рене Декарт*“, Фонд.Лит.вестник, София, 2015

172. Попов, С., „*Витгенщайн: Аналитика на мистическото*“, изд. Делта-Ентъртеймънт, София, 2008
173. Попов, З., „*Идеята за времето: Антология*“, изд. Наука и изкуство, С., 1985
174. Попов, З., „*Културното битие на човека и проблемите на общественото*“, издателско-печатна база ЕЦНПКФКС, София, 1989
175. Пожарлиев, Р., „*Философия на храненето: Културно-исторически контексти*“, УИ Св. Климент Охридски, С., 2012
176. Пожарлиев, Р., „*Философски образи*“, изд. Лик, С., 2000
177. Райнов, И., Димитров, П., Ангелов, Г., „*Пътница на философията в съвременния свят*“, изд. ВРС&IAF, С., 2004
178. Радев, Р., „*Сократ. Живот и дело*“, изд. Партиздат, София, Съставителство на приложението Ради Радев, 1980
179. Радев, Р., Панова, Е., „*Велики философи: Биографски очерци*“, изд. Просвета, С., 1999
180. Радев, Р., „*Средновековна философия*“, изд. Идея, Стара Загора 1994
181. Радев, Р., „*Антична философия. Антология*“, изд. Идея, Тракия, Ст. Загора, 1994
182. Райнова, И., „*От Хусера до Рикъор*“, УИ „Св. Климент Охридски“, София, 1993
183. Рикен, Ф., „*Философия на античността*“, Основен курс по философия 1, изд. „ЛИК“, София, 2001
184. Рикъор, П., „*Конфликтът на интерпретациите*“, изд. Наука и изкуство, София, 2000
185. Рикъор, П., „*От текста към действието*“, изд. Наука и изкуство, София, 2000
186. Рикъор, П., „*Живата метафора*“, изд. Лик, 1994
187. Рикъор, П., „*История и истина*“, изд. Аргес, София, 1993
188. Ролан, Б., „*Фрагменти на любовния дискурс*“, изд. Изток-Запад, София, 2005
189. Русенов, Р., „*Семиотичната идея*“, изд. Лик, С., 1998
190. Ръсел, Б., „*Съвременна философия: От Ренесанса до логическия анализ*“, т.3, изд. СУ, С., 2018
191. Салий, Я., „*Беседи със Свети Августин*“, изд. Изток-Запад, 2004
192. Сартр, Ж., „*Истина и съществуване*“, изд. Сонм, София, 1998

193. Сартр, Ж., „*Битие и нищо; Опит за феноменологична онтология*“, том 1-ви и 2-ри ,изд.Наука и изкуство, София, 1994
194. Сартр, Ж., Бодлер, „*Изследване*“, изд.Лик, София, 1994
195. Седжуик, И., „*Епистемология на прикритостта*“,изд.Критика и хуманизъм, София, 2006
196. Свинтила, В., „*Антология на световната любовна лирика*“, изд.Нар.младеж, София, 1967
197. Сер, М., „*Петте сетива:Философия на смесените тела*“, изд.Лик, София, 2005
198. Сер, М., „*Атлас*“, изд.Прозорец, София, 1999
199. Серафим, йеромонах, „*Мястото на Блажени Августин в Православната църква Йеромонах Серафим Роуз*“, изд.Праксис, В.Търново, 1998
200. Соловьев, В., „*Житейската драма на Платон*“, изд.Захарий Стоянов, София, 1998
201. Соловьев, В., „*Смисълът на любовта*“, изд.Захарий Стоянов, София, 2002
202. Стойчева, П., „*Автобиографията, мемоарите и другите жанрове*“, УИ Св.Климент Охридски, С., 2018
203. Стъпов, Р., „*Пътища към научните метаморфози на философията*“, Акад.изд.Проф.Марин Дринов, С., 1995
204. Теохаров,В., „*Ницие, Хайдегер и християнската метафизика*“, ч.1, УИ Св. Климент Охридски“, София, 2017
205. Унамуно,М., „*Есеистична проза*“, том 1-3, УИ Св.Климент Охридски, София,1995
206. Фери, Л.,“*Красивата история на философията*“, изд. Изток-Запад, София, 2018
207. Фичино ,М., „*За любовта :Коментар върху Платоновия ПИР*“, изд.Св. Иван Рилски, София, 2007
208. Фройд, З., „*Методика и техника на психоанализата*“,изд.Евразия Абагар, София-Плевен,1991
209. Фройд, З., „*Изкуството на психоанализата*“, Изд. Евразия, 1994, 1998
210. Фройд., З.,“*Нови уводни лекции в психоанализата*“, Изд. Евразия, 1994
211. Фройд, З.,“*Психология на религията*“, Изд. Евразия, 1994
212. Фройд, З.,“*Въжделение и страдание*“, Изд. Наука и изкуство, 1996
213. Фройд, З.,“*Фантазии и сънища*“, Изд. Екслибрис, 1996
214. Фройд, З., „*Аз и То: Природата на несъзнаваното*“, Изд. Евразия, 1997

215. Фройд, З., „*Психология на сексуалността*“, Изд. Христо Ботев, С., 1991
216. Фройд, З., „*Естетика, изкуство, литература*“, Унив. изд. Св. Климент Охридски, 1991
217. Фройд, З., „*Отвъд принципа на удоволствието*“, Изд. Наука и Изкуство, С., 1992
218. Фройд, З., „*Тотем и табу*“, Изд. Евразия-Абагар, 1992
219. Фройд, З., „*Тълкуване на сънищата*“, Изд. Евразия-Абагар, 1993, 1994
220. Фройд, З., „*Психоанализа и медицина*“, Изд. Евразия-Абагар, 1993
221. Фройд, З., „*Психоанализата: Теория и Практика*“, Евразия, 1993
222. Фройд, З., „*Тайната на живота*“, Изд. Евразия, 1993
223. Фройд, З., „*Неврозите: Произход и лекуване*“, Изд. Евразия, 1993
224. Фройд, З., „*Анатомия на чувствата*“, Изд. Евразия, 1994
225. Фройд, З., „*Изкуството на психоанализата*“, Изд. Евразия, 1994, 1998
226. Фройд, З., „*Увод в психоанализата: Осн. курс лекции*“, Изд. Евразия, 1996
227. Фройд, З., „*Сънища и телепатия (Трудове по метапсихология)*“, Изд. Евразия-Абагар, 1996
228. Фройд, З., „*Съвети към лекаря*“, Изд. Евразия, 1997
229. Фройд, З., „*Катарзис*“, Изд. Евразия, 1997
230. Фройд, З., „*Психоанализа: Теория и терапия (3 текста)*“, Изд. къща КХ – Критика и хуманизъм, 2003
231. Фройд, З., „*5-те случая: случай 1: Дора: Фрагмент от анализата на един случай на хистерия*“, Изд. къща КХ – Критика и Хуманизъм, Стигмати, 2009
232. Фройд, З., „*5-те случая: случай 2: Човекът плъх: Бележки относно един случай на натраплива невроза*“, Изд. къща КХ – Критика и Хуманизъм, Стигмати, 2010
233. Фройд, З., „*5-те случая: случай 4: Председателят Шребер: Психоаналитични бележки върху един автобиографично описан случай на параноя*“, Изд. къща КХ – Критика и Хуманизъм, Стигмати, 2012
234. Фройд, З., „*5-те случая: случай 3: Малкият Ханс: Анализа на фобията на едно петгодишно момче*“, Изд. къща КХ – Критика и Хуманизъм, Стигмати, 2011
235. Фройд, З., „*5-те случая: случай 5: Човекът Вълк: Из историята на една инфантилна невроза. С допълнение от Рут Мак Брънзуик*“, Изд. къща КХ – Критика и Хуманизъм, Стигмати, 2013

236. Фройд, З., „Тотем и табу: Някои сходства в психичния живот на диваците и невротичните“, Изд. къща КХ – Критика и хуманизъм, 2013
237. Фройд, З., „Психология на несъзнаваното“, Изд. Колибри, 2014
238. Фройд, З., „5-те случая: случай 0: Анна: Към психотерапия на хистерията, съвместно с Йозеф Бройер“, Изд. къща КХ – Критика и Хуманизъм, Стигмати, 2016
239. Фройд, З., „Четири основни текста“, Изд. Критика и хуманизъм, С.,2018
240. Фром, Е., „Забравеният език: Въведение в науката за разбирането на сънищата, приказките и митовете; Любов, сексуалност и матриархат: За половете“, том 2, изд. Захарий Стоянов, София, 2008
241. Фром, Е., „Мисълта на Фройд-величие и ограничения; Мисията на Зигмунд Фройд; Кризата на психоанализата, том 4, изд. Захарий Стоянов, София, 2012
242. Фуко, М., „Волята за знание, История на сексуалността“, изд. Критика и хуманизъм, 2019
243. Фуко, М., „Генеалогия на модерността“, изд. Изток – Запад, 2016
244. Фуко, М., „Душевна болест и психология“, изд. Критика и хуманизъм, 2006
245. Фуко, М., „Управляването на себе си и на другите“, изд. Критика и хуманизъм, 2016
246. Фуко, М., „Просвещение и критика (Антология)“ изд. ИК”КХ”, 1997
247. Хайдегер, М., „Същности“, изд. Гал-Ико, София, 1999
248. Хайдегер, М., „Битие и време“, АИ „Проф. Марин Дринов“, София, 2005
249. Хайдегер, М., „Битие и време : Човешкото - битие – тук и времевостта“, ИК Св.Ив.Рилски, София, 2019
250. Хезиод, „Теогония. Дела и дни/Омирови химни“, изд. Народна култура, София, 1988 ; Прев. от старогр. Станка Недялкова, Ралица Константинова
251. Хусерл, Е., „Кризата на европейските науки и трансценденталната феноменология“, изд. лик, София, 2005
252. Хусерл, Е., „Увод във феноменологията. Картезиански медитации“, изд. Евразия, София, 1992
253. Хусерл, Е., „Философията като строга наука“, изд. Св.Иван Рилски, София, 2004
254. Хусерл, Е., „Идеята за феноменологията. Пет лекции“, София-Плевен: Евразия-Абагар, 1991

255. Хусерл, Е., „Увод във феноменологията. Идеята за феноменологията, Парижки доклади, Картезиански медитации“, Евразия, С.,1996 (превод: Пламен Градинаров)
256. Хусерл, Е., „Кризата на европейските науки и трансценденталната феноменология“, Критика и хуманизъм, С.,2005 (превод: Светлана Събева)
257. Хусерл, Е., „Философията като строга наука“, Изток-Запад, С.,2015 (превод: Христо Тодоров)
258. Цвайг, С., „Европейската мисъл (Есета)“, изд.Г.Бакалов, Варна, 1985
259. Чоран, Е., „Шемет на скептицизма“, София, „Панорама“ и Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1996
260. Чоран, Е., „Искушението да съществуваш“, София, ЛИК, 1999.
261. Чоран, Е., „Сълзи и светци“, София, Захарий Стоянов, 2005
262. Чоран, Е., „Пропадане във времето, За неудобството да си роден“, София, Факел експрес, 2012
263. Шанова, М., „Проблемът за истината при Аврелий Августин и Анселм от Кентърбъри“, МОНТ, София, 2017
264. Шестов, Л., „Достоевски и Ницше“, УИ Св.Климент Охридски, София, 1993
265. Шестов, Л., „На везните на Йов“, том 2, изд.Захарий Стоянов, София, 2004
266. Шестов, Л., „Глас на въпнюция в пустиня. Киркегор и екзистенциалната философия“, том 3, изд.Захарий Стоянов, София, 2004
267. Шестов, Л., „Атина и Иерусалим.“, Т. 4, изд.Захарий Стоянов, София 2004
268. Шестов, Л., „Ключовете на Рая“, Imago Mundi, Евразия, 1995
269. Шопенхауер, А., „Светът като воля и представа“, том 1, Унив.изд. „Св.Климент Охридски“, София, 1997
270. Шопенхауер, А., „Афоризми за житейската мъдрост“, изд.Кибеа, С., 1998
271. Шопенхауер, А., „Искусството да бъдем щастливи“, Кибеа, С., 2000
272. Шпенглер, О., „Залезът на Запада“, т.1-2, изд.Лик, София, 1994
273. Юнг, К., „Човекът и неговите символи“, изд.Леге Артис, Плевен 2002
274. Юнг, К., „Психология на западната религия“, изд.Леге Артис, Плевен, 2015
275. Юнг, К., „Спомени, сънища,размисли: Автобиография“, изд. Леге Артис, Плевен, 2012
276. Ясперс, К., „За произхода и целта на историята“, изд.Анубис, София,1949

277. Ясперс, К., „Въведение във философията“, изд. ГАЛ-ИКО, С., 1994
278. Ясперс, К., „Екзистенциална философия (*Existenzphilosophie*)“ – 3 лекции, изнесени в Свободния нем. инст. във Франкфурт на Майн, 1937 / , Изд. Слово, В. Търново 1997
279. Ясперс, К., „Обща психопатология“, ЛИК, София, 2001
280. Кутасова, И., „Антифилософия“ *“новой философии”*, Политиздат, Москва, 1984
281. Кутырев, В., „Разум против человека Философия выживания в эпоху постмодернизма“, ЧеРо, Москва, 1999
282. Лосев, А., „Миф, число, сущность“, Мысль, Москва, 1994
283. Осиновская, И., „Ирония и Эрос : Поэтика образного поля“, Памятники ист. мысли, Москва, 2007
284. Шестаков, В., „Русский Эрос или философия любви в России“, Прогресс, Москва, 1991
285. Эпштейн, М., „Философия тела М. Эпштейн“, Алетейя, Санкт-Петербург, 2006
286. Эткинд, А., „Эрос невозможного : История психоанализа в России“, Гнозис, Москва, 1994
287. Magnus, Bernd, Nietzsche's case Philosophy as/and literature Bernd Magnus, Stanley Stewart, Jean-Pierre Mileur - New York etc. Routledge 1993
288. Castaneda, Carlos, The teachings of Don Juan : A Yaqui way of knowledge / Carlos Castaneda. - London etc. : Penguin Books, 1990. Man's self-interpretation-in-existence phenomenology and philosophy of life : Introducing the Spanish perspective / Ed. by Anna-Teresa Tymieniecka. - Dordrecht etc. : Kluwer Acad. Publ., 1990.
289. Bunge, Mario, Philosophy of psychology / Mario Bunge, Ruben Ardila. - New York etc. : Springer, 1987.
290. O'Daly, Gerard, Augustine's philosophy of mind / Gerard O'Daly. - London : Duckworth, 1987.
291. Klossowski, Pierre : Nietzsche and the Vicious Circle, The University of Chicago Press, 1997
292. Santas, Gerasimos Xenophon, Socrates : Philosophy in Plato's early dialogues / Gerasimos Xenophon Santas. - Boston, Mass : Routledge & Kegan Paul, 1982. -
293. Hare, Richard Mervyn, Essays on philosophical method / R. M. Hare. - Berkeley, Calif. etc : Univ. of California Press,

294. Beck, Lewis White, Early German philosophy : Kant and his predecessors / Lewis White Beck. - Cambridge : Harvard Univ. Press, 1969.
295. Marcel, Gabriel, The philosophy of existence / Gabriel Marcel ; Transl. [from the Fr.] by Manya Harari. - New York : Books for Libr., [1969].
296. Ricoeur, Paul, Husserl : An analysis of his phenomenology / Paul Ricoeur ; Transl. [from the Fr.] by Edward G. Ballard, Lester E. Embree. - Evanston : Northwestern Univ. Press, 1967.
297. Studies in Plato's metaphysics / Ed. by R. E. Allen. - London : Routledge & Kegan Paul, [1965].
298. Guthrie, William Keith Chambers, A history of Greek philosophy W. K. C. Guthrie. - Cambridge : Cambridge Univ. Press,
299. Dodds, E. R., The Greeks and the irrational / By E. R. Dodds. - Berkeley etc. : University of California Press, 1951.
300. Edman, Irwin, Four ways of philosophy / Irwin Edman. - London : Constable, 1939.